

Uchwała Nr XXIV/517/2016

Rady Miasta Rzeszowa

z dnia 22 marca 2016 roku

w sprawie uchwalenia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 – 2018”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.), art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 332 z późn. zm.).

Rada Miasta Rzeszowa

uchwała, co następuje:

§ 1

Uchwała się „Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 – 2018” w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Rzeszowa.

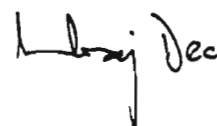
§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący

Rady Miasta Rzeszowa

Andrzej Dec

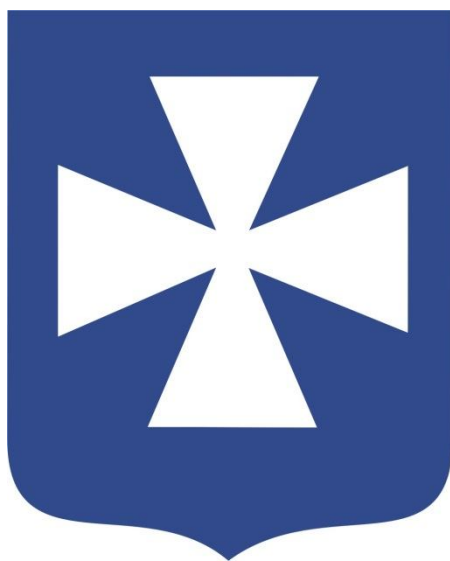

Uzasadnienie

Miasto Rzeszów realizując zadania wynikające z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, winno posiadać program wspierania rodziny.

W tym celu, zgodnie z zapisem art. 176 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy, przedkłada się Wysokiej Radzie do uchwalenia Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 – 2018, którego działania ukierunkowane są na pomoc rodzinom przeżywającym trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych z terenu Miasta Rzeszowa.

Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 – 2018

Rzeszów, 2016

Spis treści

Wstęp	3
1. Podstawy prawne Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa	4
2. Diagnoza społeczno-demograficzna Gminy Miasta Rzeszowa	6
2.1 Jakość życia mieszkańców Miasta Rzeszowa	6
2.2 Zasoby Miasta Rzeszowa	6
2.3 Gospodarka Miasta Rzeszowa	8
2.4 Demografia	9
2.5 Bezrobocie	10
3. Charakterystyka rodzin korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej	12
3.1 Świadczenia pieniężne	12
3.2 Dożywianie	14
3.3 Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	16
3.4 Zakupy szkolne	16
3.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze	16
4. System świadczeń socjalnych	17
4.1 Świadczenia rodzinne	17
4.2 Fundusz alimentacyjny	19
4.3 Dodatki mieszkaniowe i dodatki energetyczne	19
5. Dodatkowe formy wsparcia kierowane do rodzin z terenu Miasta Rzeszowa	20
5.1 Stypendia socjalne	20
5.2 Karta Dużej Rodziny i Program „Rodzina Wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza”	21
5.3 Bilety trasowane	23
5.4 Inicjatywy lokalne MOPS w Rzeszowie obejmujące rodziny z terenu Miasta Rzeszowa	24
6. Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny	26
6.1 Rola pracownika socjalnego i asystenta rodziny we wspieraniu rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze z terenu Gminy Miasta Rzeszowa	26
6.2 Zadania Organizatora Pieczy Zastępczej	33
6.3 System pieczy zastępczej	34
6.4 Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej	35
6.5 Organizacje pozarządowe	39
7. Odbiorcy Programu	40
8. Cele i zadania Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 - 2018	41
13. Monitoring i ewaluacja realizacji Programu	48

Wstęp

Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 – 2018 jest dokumentem opartym na przepisach Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która w art. 176 pkt 1 zawiera zapis o opracowaniu i realizacji, w ramach zadań własnych gminy, trzyletnich gminnych programów wspierania rodziny.

Głównym założeniem programu jest tworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny poprzez rozwijanie systemu profilaktyki, wsparcia dzieci oraz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych z terenu Gminy Miasta Rzeszowa.

Program przewiduje tworzenie optymalnych warunków do poprawy jakości funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, poprzez podjęcie działań profilaktycznych, działań obejmujących diagnozę, pomoc terapeutyczną, wychowawczą i socjalną oraz działań wspierających i wzmacniających rodzinę biologiczną.

W świetle założeń ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, pomoc dziecku i rodzinie powinna mieć charakter interdyscyplinarny i powinna być świadczona przez specjalistów w ramach spójnego systemu pracy środowiskowej. Ważne, aby zmiana sytuacji rodziny odbywała się w oparciu o zasadę wzajemnej współpracy, zaufania i przy aprobacie ze strony rodziny, z wykorzystaniem zasobów rodziny oraz środowiska lokalnego.

---

1. Podstawy prawne Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.);
3. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390 tekst jednolity);
4. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 332 z późn. zm.);
5. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 tekst jednolity);
6. Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. z 2014 r. poz. 1863 z późn. zm.);
7. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 z późn. zm.);
8. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 114 z późn. zm.);
9. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 966 z późn. zm.);
10. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. z 2012 r. poz. 1059 z późn. zm.);
11. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960r. - kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 23);
12. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.);
13. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2015 r. poz. 859 z późn. zm.);
14. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292 poz. 1720);
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1058).

Gminny Program Wspierania Rodziny pozostaje w zgodności z:

1. Uchwałą Nr LVI/1068/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 9 lipca 2013 r. w sprawie wprowadzenia na terenie Rzeszowa Programu „Rodzina Wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza”;
2. Uchwałą Nr XIII/273/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 czerwca 2011 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miasto Rzeszów, zmienioną Uchwałą Nr XXVIII/534/2012 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 lutego 2012 r. oraz Uchwałą Nr XII/225/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 23 czerwca 2015 r. zmieniającą uchwałę w sprawie uchwalenia Regulaminu udzielania pomocy

---

materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miasto Rzeszów;

3. Uchwałą Nr XX/416/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 22 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia Programu współpracy Miasta Rzeszowa na 2016 rok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
4. Uchwałą Nr LIV/47/2006 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 lutego 2006 r. w sprawie ustanowienia jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka;
5. Uchwałą Nr LXXIV/1338/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie przyjęcia wieloletniego programu osłonowego w zakresie dożywiania „Pomoc Gminy w zakresie dożywiania na lata 2014 – 2020”;
6. Uchwałą Nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020;
7. Uchwałą Nr XIII/247/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 7 lipca 2015 r. w sprawie ustanowienia ulg za usługi przewozowe w publicznym transporcie zbiorowym w zakresie zadania o charakterze użyteczności publicznej w gminnych przewozach pasażerskich na terenie Gminy Miasto Rzeszów;
8. Uchwałą Nr LXXX/1398/2010 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie podniesienia kwoty dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego;
9. Uchwałą Nr X/210/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie podniesienia kwoty dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej;
10. Uchwałą Nr XX/417/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 22 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii;
11. Uchwałą Nr LXIII/790/06 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 20 października 2006 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020,
12. Uchwałą Nr XXXVII/697/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 sierpnia 2013 r. w sprawie aktualizacji Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2020.

---

2. Diagnoza społeczno-demograficzna Gminy Miasta Rzeszowa

Miasto Rzeszów jest największą aglomeracją miejską Polski południowo – wschodniej, stolicą województwa podkarpackiego oraz stolicą diecezji rzeszowskiej. Rzeszów stanowi powiat grodzki, a także jest siedzibą starostwa ziemskiego powiatu rzeszowskiego. Powierzchnia miasta w 2014 roku to obszar wynoszący 117 km². Średnia gęstość zaludnienia w mieście Rzeszowie wyniosła 1 591 osoby na km². Z danych Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2014 roku, Miasto Rzeszów zamieszkiwały 185 123 osoby, w tym 87 580 mężczyzn (47,3%) oraz 97 543 kobiety (52,7 %).

Miasto pełni funkcję głównego ośrodka administracyjnego, przemysłowego, handlowo-usługowego, akademickiego oraz kulturalnego.

2.1 Jakość życia mieszkańców Miasta Rzeszowa

Miasto Rzeszów cechuje wysoka jakość życia mieszkańców, o czym świadczy siódma alokacja w Rankingu Samorządów „Rzeczpospolitej” ogłoszonym w dniu 14 lipca 2015 roku. Rzeszowski Samorząd został doceniony za skuteczne działania mające na celu podniesienie jakości życia mieszkańców oraz zarządzanie finansami.

Charakteryzując jakość życia mieszkańców miasta należy wziąć pod uwagę warunki mieszkaniowe, w tym dostępność oraz standard mieszkań. W 2014 roku na 1000 mieszkańców miasta Rzeszowa przypadało 385,7 lokali mieszkaniowych, co świadczy o wyższej dostępności zasobów mieszkaniowych w porównaniu ze średnią dostępności tych zasobów w Polsce (363,4). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wyniosła w 2014 roku – 67,0 m² (porównywalnie dla kraju wyniosła 73,4 m²), a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w przeliczeniu na jedną osobę 25,8 m² (dla kraju 26,7 m²). Wskaźnikiem obrazującym standard mieszkań jest odsetek mieszkań wyposażonych w wybrane instalacje techniczno-sanitarne. W 2014 roku Miasto Rzeszów charakteryzowało się wysokim odsetkiem mieszkań wyposażonych w wodociąg (99,3% mieszkań), łazienkę (98,6%) oraz centralne ogrzewanie (95,7%).

2.2 Zasoby Miasta Rzeszowa

W roku szkolnym 2014/2015 na terenie Miasta Rzeszowa funkcjonowało 41 przedszkoli prowadzonych przez samorząd. Wychowaniem przedszkolnym objętych zostało 5 627 dzieci uczęszczających do 213 oddziałów przedszkolnych. Ponadto 198 dzieci uczęszczało do 9 punktów przedszkolnych funkcjonujących w 7 szkołach podstawowych. Łącznie wychowaniem przedszkolnym objęto 5 825 dzieci. W 2015 roku na terenie miasta funkcjonowały dwa oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych nie samorządowych oraz 33 niepubliczne przedszkola i 5 publicznych przedszkoli, których organem prowadzącym nie jest Gmina Miasto Rzeszów. Ponadto na terenie Rzeszowa funkcjonowało i było dotowane Niepubliczne Przedszkole Specjalne Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rzeszowie oraz Niepubliczne Przedszkole Specjalne

---

„Solis Radius”. W 2015 roku na terenie miasta funkcjonowały również 4 niepubliczne punkty przedszkolne prowadzone przez osoby prawne i fizyczne inne niż jednostka samorządu terytorialnego.

W roku szkolnym 2014/2015 do oddziałów w samorządowych przedszkolach i punktach przedszkolnych w szkołach podstawowych zostało zapisanych 1 135 sześciolatków, w tym 668 rozpoczęło naukę w klasie pierwszej. Miasto Rzeszów było organem prowadzącym dla 24 szkół podstawowych ogólnodostępnych, z których pięć funkcjonowało w zespołach szkół, a osiem w zespołach szkolno-przedszkolnych. Stołówki szkolne funkcjonowały w 9 szkołach podstawowych, 5 zespołach szkół, 8 zespołach szkolno-przedszkolnych oraz w zespole Szkół specjalnych im. UNICEF. W dwóch szkołach podstawowych funkcjonowały oddziały integracyjne: SP Nr 17 i SP Nr 22 oraz w dwóch kolejnych oddziały specjalne: SP Nr 2 – oddział specjalny dla dzieci głuchych i niedosłyszących i przy SP 16 – oddział specjalny dla dzieci autystycznych. W roku szkolnym 2014/2015 do szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto Rzeszów uczęszczało 9 696 uczniów w 431 oddziałach. Na terenie Miasta Rzeszowa w 2015 roku funkcjonowały 4 niepubliczne szkoły podstawowe o uprawnieniach szkół publicznych oraz jedna publiczna szkoła podstawowa, których organem prowadzącym nie jest Gmina Miasto Rzeszów.

Miasto Rzeszów było organem prowadzącym dla 14 gimnazjów ogólnodostępnych, w tym 7 funkcjonowało samodzielnie, zaś 7 wchodziło w skład zespołów szkół. W roku szkolnym 2014/2015 do gimnazjów prowadzonych przez Miasto Rzeszów, do 174 oddziałów uczęszczało łącznie 4 399 uczniów. Na terenie Miasta funkcjonowało 41 szkół ponadgimnazjalnych wszystkich typów, w tym: 13 liceów ogólnokształcących, 12 techników, 1 technikum uzupełniające, 10 zasadniczych szkół zawodowych oraz 7 szkół policealnych. W roku szkolnym 2014/2015 do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 12 098 uczniów, pobierających naukę w 407 oddziałach.

W roku szkolnym 2014/2015 do 8 szkół artystycznych prowadzonych przez Miasto Rzeszów uczęszczało 1 143 uczniów.

W zakresie szkolnictwa specjalnego na terenie Miasta Rzeszowa funkcjonowało 9 placówek specjalnych, w tym 7 wchodziło w skład Zespołu Szkół Specjalnych im. UNICEF oraz 2 w skład Zespołu Szkół przy Pogotowiu Opiekuńczym. Łącznie do szkół specjalnych w roku szkolnym 2014/2015 uczęszczało 355 uczniów.

W 2015 roku na terenie miasta funkcjonowały 3 niepubliczne gimnazja i 3 szkoły ogólnokształcące niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych dla młodzieży, jedno gimnazjum niepubliczne i 10 szkół ogólnokształcących niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych dla dorosłych, jedno gimnazjum publiczne i dwie szkoły ogólnokształcące publiczne dla młodzieży oraz 24 szkoły zawodowe, których organem prowadzącym nie jest Gmina Miasto Rzeszów.

Dodatkowo na terenie Gminy Miasta Rzeszów funkcjonują placówki oświatowo-wychowawcze. Z zajęć stałych Młodzieżowego Domu Kultury prowadzonych w 10 miejscach na terenie miasta Rzeszowa, korzysta średnio 3 000 osób – uczestników zajęć. Duża grupa dzieci i młodzieży, tj. 536 uczestników w 29 grupach sportowych brała udział

---

w pozaszkolnych zajęciach sportowych prowadzonych przez Międzyszkolny Ośrodek Sportowy. W roku szkolnym 2014/2015 na zajęcia organizowane przez Centrum Kształcenia Praktycznego uczęszczało średnio 1 500 uczniów, a w ramach Centrum Kształcenia Ustawicznego kształciło się 639 słuchaczy. Ponadto na terenie miasta funkcjonowało 6 internatów z łączną liczbą 1 044 miejsc.

W roku szkolnym 2014/2015 w Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej nr 2 przyjęto 3 680 dzieci. Poradnia wydała łącznie 506 orzeczeń m. in. dla uczniów niesłyszących i słabo słyszących, niepełnosprawnych ruchowo, z zaburzeniami sprzężonymi, z autyzmem, upośledzonych umysłowo oraz kolejnych 231 o potrzebie indywidualnego nauczania. W tym samym okresie placówka wystawiła również 2 184 opinie oraz 149 informacji w sprawach: objęcia uczniów pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole, dostosowania wymagań edukacyjnych oraz warunków i formy sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu zawodowego. Na terenie przedszkoli i szkół z terenu miasta Rzeszowa odbyły się 123 dyżury i 52 punkty konsultacyjne prowadzone przez pracowników poradni, z których ogółem skorzystało 489 osób. Ponadto pracownicy poradni przeprowadzili 34 prelekcje i wykłady dla rodziców, w których uczestniczyło 738 rodziców; 29 szkoleń dla rad pedagogicznych, w których wzięło udział 712 nauczycieli oraz 26 warsztatów dla uczniów, w których wzięło udział 651 uczniów.

W psychoterapii indywidualnej oraz terapii rodzin uczestniczyło 30 osób, w terapii pedagogicznej 13 dzieci, a w terapii logopedycznej – 240 dzieci. Na terenie szkół i przedszkoli prowadzono także zajęcia integracyjne, badania logopedyczne oraz badania przesiewowe przedszkolaków, w których wzięło udział 564 dzieci w wieku 3 – 6 lat.

Miasto Rzeszów jako ośrodek akademicki na swoim terenie posiada dwie państwowe uczelnie wyższe: Uniwersytet Rzeszowski i Politechnikę Rzeszowską im. I. Łukasiewicza, kilka uczelni prywatnych, m.in.: Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Wyższą Szkołę Prawa i Administracji w Przemysłu – Wydział zamiejscowy w Rzeszowie, Wyższą Szkołę Inżynieryjno – Ekonomiczną z siedzibą w Rzeszowie oraz Wyższe Seminarium Duchowne w Rzeszowie.

2.3 Gospodarka Miasta Rzeszowa

Na terenie miasta Rzeszów działa ponad 20 tysięcy przedsiębiorstw obsługiwanych przez ponad 800 instytucji finansowych i okołobiznesowych. Najlepiej rozwiniętą gałęzią gospodarki Miasta Rzeszowa jest przemysł lotniczy. Do największych firm tego przemysłu zaliczyć można PRATT & WHITNEY RZESZÓW S.A. – producenta silników lotniczych, największego pracodawcę w mieście, zrzeszonego w grupie United Technologies Corporation, będącej światowym potentatem w produkcji wyrobów dla przemysłu lotniczego, energetycznego oraz budowlanego. Ponadto w 2003 roku zostało powołane do życia Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”, w którego skład wchodzi obecnie ponad 70 członków – przedsiębiorstw i ośrodków naukowo – badawczych z południowo – wschodniej Polski. Poza sektorem lotniczym na terenie Miasta Rzeszowa, najlepiej rozwija się przemysł farmaceutyczny (ICN – POLFA RZESZÓW S.A. – działająca w korporacji VALEANT oraz SANOFI-AVENTIS Sp. z o.o.), telekomunikacyjny i informatyczny (ASSECO POLAND S.A.), oraz spożywczy (ALIMA – GERBER S.A.),

---

odzieżowy, budowlany, meblarski. Dużym uznaniem cieszy się producent sprzętu gospodarstwa domowego – Zelmer S.A.

Miasto Rzeszów to dynamicznie rozwijająca się aglomeracja. Podstawą gospodarki w skali lokalnej jest aktywność przedsiębiorstw. W 2014 roku na każde 10 tysięcy mieszkańców miasta Rzeszowa przypadały 1 341 podmioty gospodarcze wpisane do REGON. Tym samym Rzeszów cechował się wyższym poziomem rozwoju przedsiębiorczości w porównaniu do województwa podkarpackiego, w którym na każde 10 tysięcy mieszkańców przypadało przeciętnie 763 przedsiębiorstwa oraz w porównaniu ze średnią dla kraju, która wyniosła 1 071 przedsiębiorstw. W 2014 roku na terenie Miasta Rzeszowa na każde 100 osób w wieku produkcyjnym 13,5 prowadziło własną działalność gospodarczą. Wskaźnik ten był wyższy zarówno od średniej dla województwa podkarpackiego (9,0), jak też i dla całego kraju (12,2).

Według raportu „Europolis – Miasta Uczące Się”, Miasto Rzeszów uplasowało się na drugiej pozycji, tuż za Warszawą jako najlepiej uczące się miasto w kraju. W rankingu brano pod uwagę takie zmienne jak: infrastruktura produkcyjna, kapitał ludzki, infrastruktura podstawowa i informacyjna, współpraca pomiędzy firmami oraz łatwość prowadzenia biznesu.

2.4 Demografia

Województwo podkarpackie może poszczycić się najkorzystniejszymi parametrami trwania życia. Według danych GUS mężczyźni z podkarpackich miast dożywają wieku ponad 75 lat, a kobiety ponad 82 lat.

Na koniec 2014 roku przyrost naturalny na terenie miasta Rzeszowa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniósł 3,3% i był wyższy od średniej województwa, która w 2014 roku wyniosła 0,7% oraz średniej dla kraju, która wyniosła 0,0%.

Obok przyrostu naturalnego kolejnym istotnym czynnikiem kształtującym liczbę ludności miasta są migracje ludności na pobyt stały, których saldo ogółem w 2014 roku wyniosło 430 (w tym dodatnie saldo migracji wewnętrznych 477 i ujemne saldo migracji zewnętrznych – 47).

Na terenie Miasta Rzeszowa w roku 2014 zostało zawartych 907 związków małżeńskich. Wystąpiła tendencja wzrostowa, gdyż w 2013 roku zawarto ich 860. Większa liczba zawartych związków małżeńskich nie ma odzwierciedlenia we współczynniku urodzeń. W 2014 roku na 1000 mieszkańców przypadało 10,7 urodzeń żywych. Liczba urodzeń żywych w porównaniu do roku 2012 zmniejszyła się o 0,3 urodzeń na 1000 mieszkańców. W powyższych danych wynika, że na terenie Miasta Rzeszowa rodzi się coraz mniej dzieci.

Sytuację rodzin zamieszkujących teren Miasta Rzeszowa pogarsza dodatkowo liczba rozwodów i separacji. W 2014 roku sądy orzekły separację wobec 103 małżeństw z terenu całego województwa podkarpackiego. W przeliczeniu na 100 tys. ludności liczba separacji wyniosła 4,8 (dla miast – 6,4 i 3,8 dla wsi). W kraju wskaźnik ten wyniósł 5,0. W 2014 roku

---

na terenie powiatu Miasta Rzeszów orzeczono łącznie 340 rozwodów. Liczba rozwodów, w porównaniu do 2012 roku wzrosła o 56. Najczęstszymi przyczynami rozwodów była niezgodność charakterów, nadużywanie alkoholu, niedochowanie wierności małżeńskiej.

Kwestie demograficzne, takie jak przyrost naturalny, przeciętna długość trwania życia, migracje, rozwody i separacje należą do najistotniejszych problemów społecznych polskiego społeczeństwa, w tym jej podstawowej komórki, jaką jest rodzina.

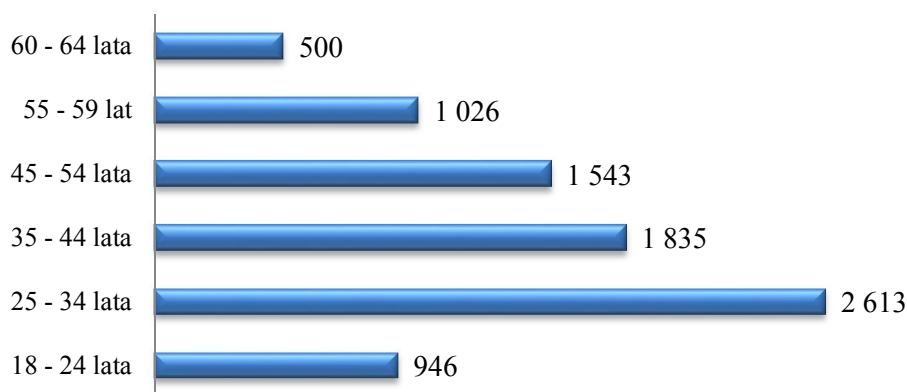
2.5 Bezrobocie

Ważnym problemem społecznym występującym w Gminie Miasto Rzeszów jest bezrobocie, które wpływa na wzrost izolacji społecznej, przestępczości, alkoholizmu, narkomanii, a także innych zjawisk patologicznych. Wiąże się ono bezpośrednio z występowaniem ubóstwa wśród osób i rodzin nim dotkniętych. Powoduje destabilizację życia rodzinnego i prowadzi do zwiększenia kosztów związanych z pomocą społeczną, w tym przyznawanych w jej ramach świadczeń.

Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec grudnia 2015 roku w mieście Rzeszów wyniosła 7,3%. Z danych Powiatowego Urzędu Pracy (stan na grudzień 2015 roku) ogólna liczba bezrobotnych w gminie Miasta Rzeszów wynosiła 8 463 osoby (w tym 4 296 kobiet oraz 4 167 mężczyzn).

Wykres 1 Charakterystyka osób bezrobotnych z terenu Gminy Miasta Rzeszowa ze względu na wiek

Charakterystyka osób bezrobotnych z terenu Gminy Miasta Rzeszów ze względu na wiek (N=8 463) (stan na koniec IV kwartału 2015 roku)

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rzeszowie.

Jak wynika z powyższego wykresu najliczniejszą grupę wśród osób bezrobotnych z terenu Gminy Miasta Rzeszowa stanowią osoby w przedziale wiekowym 25 – 34 lata (2 613 osoby, co stanowi 30,9% ogółu bezrobotnych). W kolejnych przedziałach wiekowych liczba osób bezrobotnych uległa systematycznemu zmniejszeniu.

Bezrobocie wśród osób młodych, które stoją u progu podjęcia decyzji o założeniu rodziny lub które budują podwaliny życia rodzinnego, łączy się z jego destabilizacją. Niemal co trzecia osoba bezrobotna pozostaje w rejestrach Powiatowego Urzędu Pracy powyżej 24 miesięcy. Długotrwałemu bezrobociu towarzyszy spadek środków materialnych koniecznych do zaspokojenia podstawowych potrzeb, często opóźnia także decyzję o powiększeniu rodziny, a w dalszej perspektywie skutkuje potrzebą objęcia rodziny wsparciem przez instytucje i organy zewnętrzne.

3. Charakterystyka rodzin korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i samorządowej (marszałkowie województw, starostowie na poziomie powiatów oraz wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast) na poziomie gmin. Realizując zadania pomocy społecznej współpracują oni, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

W mieście Rzeszowie zadania z zakresu pomocy społecznej realizuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku, celem działań Ośrodka jest wspieranie osób i rodzin zamieszkujących na terenie Miasta Rzeszowa w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

3.1 Świadczenia pieniężne

Na koniec grudnia 2014 roku na terenie miasta Rzeszowa zamieszkiwało 185 123 osoby, w tym 87 580 mężczyzn (47,3%) oraz 97 543 kobiety (52,7 %).

Tabela 1 Liczba mieszkańców Miasta Rzeszowa objęta pomocą MOPS w Rzeszowie

Liczba mieszkańców Rzeszowa (stan na 31 grudnia 2014 roku)	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie w 2015 roku	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Odsetek mieszkańców Rzeszowa objętych pomocą
185 123	6 026	4 287	8 682	4,69%

Źródło: Opracowanie własne.

W 2015 roku wsparciem ze strony Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zostało objętych 4 287 rodzin, w tym 8 682 osoby w rodzinie. Liczba osób w rodzinie objętych pomocą stanowi 4,69% całej populacji mieszkańców miasta Rzeszowa. Liczba rodzin objętych pomocą wzrosła w porównaniu do danych z 2012 roku o 740 rodzin. Oznacza to, że średnia liczba środowisk przypadających na każdego pracownika socjalnego wzrosła o 9.

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na gminę obowiązek udzielania pomocy osobom i rodzinom będącym w trudnej sytuacji życiowej, jednakże pod warunkiem wykorzystania przez nich posiadanych własnych uprawnień, zasobów i możliwości. Prawo do świadczeń pieniężnych wypłacanych w oparciu o zapisy ustawy o pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, tj.:

- dla osoby samotnie gospodarującej – 634 zł,
- dla osoby w rodzinie – 514 zł.

W 2015 roku rodziny z dziećmi w liczbie 1 472 stanowiły 34,3% ogółu rodzin objętych pomocą.

Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin oraz liczbę osób w rodzinach pobierających świadczenia z pomocy społecznej w 2015 roku z uwagi na okoliczności przyznania pomocy, o których jest mowa w art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

Tabela 2 Liczba rodzin pobierających świadczenia z uwagi na okoliczności przyznania pomocy

Lp.	Przesłanki przyznania pomocy	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
		Stan na koniec 2014 roku		Stan na koniec 2015 roku	
1.	Ubóstwo	2 950	6 410	2 958	6 148
2.	Sieroctwo	1	2	0	0
3.	Bezdomność	82	84	81	82
4.	Potrzeba ochrony macierzyństwa,	70	311	58	205
	w tym: <ul style="list-style-type: none"> • wielodzietność 	32	195	14	75
5.	Bezrobocie	2 271	5 183	2 177	4 880
6.	Niepełnosprawność	1 634	2 878	1 540	2 622
7.	Długotrwała lub ciężka choroba	2 035	3 516	1 919	3 294
8.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (ogółem),	1 013	2 632	617	1 267
	w tym: <ul style="list-style-type: none"> • rodziny niepełne 	423	1 112	152	420
	• rodziny wielodzietne	235	1 265	73	405
9.	Przemoc w rodzinie	105	302	61	175
10.	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	2	3	0	0
11.	Alkoholizm	221	343	210	380
12.	Narkomania	12	13	12	24
13.	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	40	52	27	29
14.	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0
15.	Zdarzenie losowe	0	0	2	5
16.	Sytuacja kryzysowa	43	133	40	98
17.	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	5	18	1	1

Źródło: Opracowanie własne.

Najczęstszą przesłanką przyznania pomocy rodzinom będącym w trudnej sytuacji w 2015 roku było ubóstwo, rozumiane jako brak dostatecznych środków materialnych do życia.

Z powodu tej okoliczności pomoc przyznano 2 958 rodzinom, które stanowią 69,0% wszystkich rodzin objętych pomocą. Przyczyną ubóstwa rodzin objętych wsparciem jest m.in. bezrobocie, które stanowiło podstawę przyznania wsparcia u 2 177 rodzin. Bezrobocie jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym i jego indywidualne oraz społeczne skutki są bardzo szerokie. Negatywnymi skutkami bezrobocia dla samych bezrobotnych i ich rodzin, są kłopoty finansowe, a często też ubóstwo, trudności z zagospodarowaniem wolnego czasu, izolacja społeczna, zależność od innych ludzi, upokorzenie, niepokój o przyszłość i poczucie napiętnowania. Bezrobocie wpływa na kondycję całej rodziny, wywołując często sytuacje konfliktowe, depresję, wpływa na uzależnienia. Ponadto w rodzinach dotkniętych problemem bezrobocia występują takie dysfunkcje jak rozwody, separacje, problemy opiekuńczo-wychowawcze czy przestępczość.

Z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w 2015 roku pomoc otrzymało 44,8% wszystkich rodzin, a z powodu niepełnosprawności 35,9% rodzin. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego była przesłanką przyznania pomocy w ponad co szóstej rodzinie objętej wsparciem Ośrodka. Liczba rodzin objętych pomocą z powodu tej okoliczności zmniejszyła się w porównaniu do 2014 roku niemal o 40%, tj. o 396 rodzin. W 2015 roku okoliczność ta wystąpiła u 617 rodzin, w tym 152 rodzinach niepełnych i 73 rodzinach wielodzietnych. Duży spadek liczby rodzin pomiędzy rokiem 2014 a 2015 zaobserwowano również w przypadku rodzin pobierających świadczenia z uwagi na okoliczność występującej przemocy. W 2014 roku przesłanka ta była przyczyną udzielania pomocy 105 rodzinom, a w 2015 roku 61 rodzinom.

Występujące w rodzinie problemy wpływają na funkcjonowanie wszystkich jej członków, w tym dzieci. Poza wyżej opisanymi okolicznościami przyznania pomocy rodzinom, w wielu przypadkach możemy mówić o sprzężonych ze sobą problemach, obejmujących bezrobocie, ubóstwo, choroby, kryzysy w rodzinie czy uzależnienia.

3.2 Dożywianie

Ubóstwo rodzin, problemy występujące w tych rodzinach i wysokie wydatki na żywność pogarszają standard życia rodzin, a tym samym ograniczają możliwość zabezpieczenia podstawowych potrzeb żywieniowych pozostających na ich utrzymaniu dzieci.

W celu ograniczenia zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, Uchwałą Nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 roku (poz. 1024) ustanowiono wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020. Program jest programem wspierania finansowego gmin w zakresie realizacji zadań o charakterze obowiązkowym określonych w art. 17 ust. 1 pkt. 3 i pkt. 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. W ramach Programu gminy udzielają wsparcia osobom spełniającym warunki otrzymania pomocy wskazane w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz spełniającym kryterium dochodowe w wysokości 150% kryterium, o którym mowa w art. 8 ww. ustawy, w szczególności dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej oraz uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej.

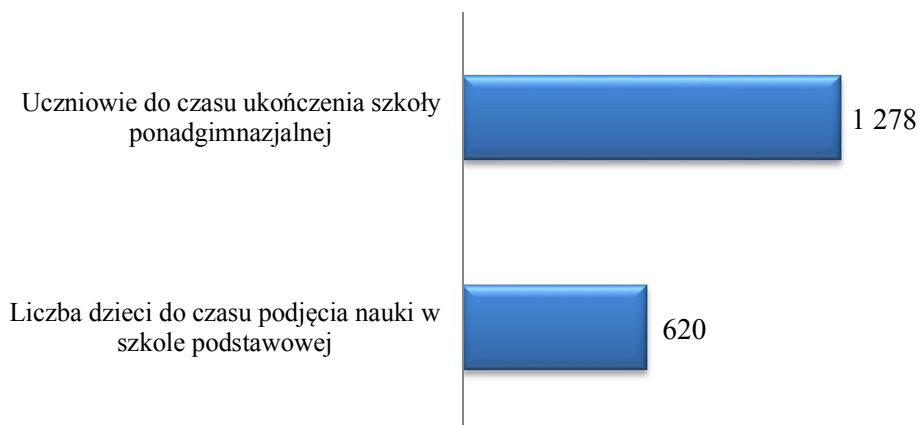

W 2015 roku na terenie gminy Miasta Rzeszów z pomocy skorzystało łącznie 1 757 dzieci i młodzieży, w tym 620 dzieci do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej oraz 1 278 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej (patrz Wykres nr 2). Suma wartości liczbowych obejmujących dzieci przed rozpoczęciem obowiązku szkolnego oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, jest większa od łącznej liczby osób objętej pomocą, z uwagi na przejście uczniów pomiędzy różnymi szczeblami edukacji lub zmiany placówek oświatowych.

Wykres 2 Liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania

**Liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania
w 2015 roku (N=1 757)**

Źródło: Opracowanie własne.

Uchwałą Nr LXXIV/1338/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 29 kwietnia 2014 roku przyjęto wieloletni program osłonowy w zakresie dożywiania pn. „Pomoc Gminy w zakresie dożywiania na lata 2014 – 2020”. Program jest programem osłonowym w rozumieniu art. 17 ust. 2 pkt. 4 ustawy o pomocy społecznej, dotyczącym realizacji zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym w zakresie pomocy społecznej, o którym mowa w art. 17 ust. 1 pkt. 3 i pkt. 4 ww. ustawy. Do udziału w Programie mogą być zakwalifikowane dzieci i młodzież, wychowująca się w rodzinach, w których dochód jest wyższy niż określają to przepisy o pomocy społecznej oraz występują szczególne okoliczności uzasadniające udzielenie wsparcia w formie dożywiania, w tym:

- niepełnosprawność,
- choroba,
- uzależnienie od alkoholu, narkotyków lub środków farmakologicznych,
- wielodzietność (wychowywanie trojga i więcej dzieci),
- rodziny niepełne,
- sytuacja kryzysowa w rodzinie (śmierć, wypadek lub nagła choroba rodzica),
- klęska żywiołowa lub ekologiczna (pożar, huragan, powódź itp.)

oraz inne uzasadnione sytuacje.

W 2015 roku pomocą w ramach Programu objęta została łącznie liczba 26 dzieci i młodzieży, w tym 10 dzieci do 7 roku życia oraz 16 dzieci i młodzieży kontynuujących naukę do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej.

3.3 Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka

W związku z realizacją przez gminę Miasto Rzeszów polityki prorodzinnej, Uchwałą Nr LIV/47/2006 Rada Miasta Rzeszowa w dniu 28 lutego 2006 roku ustanowiła jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka. Zapomoga w wysokości 1 500 zł, przysługuje matce/ojcu/opiekunowi prawnemu dziecka, który posiada stałe zameldowanie i zamieszkuje na terenie Miasta Rzeszowa co najmniej rok przed złożeniem wniosku, wniosek nie został złożony później niż 3 miesiące od dnia narodzin dziecka, a dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 550 zł ustalonej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. W 2015 roku tą formą pomocy objęto 192 osoby, którym przyznano świadczenie na 198 dzieci.

3.4 Zakupy szkolne

Rodziny z dziećmi z terenu gminy Miasta Rzeszowa w ramach świadczeń pieniężnych otrzymywanych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie, uzyskały wsparcie finansowe w formie zasiłków celowych i zasiłków celowych specjalnych na zakupy szkolne dla dzieci i młodzieży. W 2015 roku wypłacona pomoc pieniężna na ten cel objęła łącznie 1 392 dzieci i młodzieży.

3.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze

Rodzinom, w których występuje niepełnosprawność lub choroba członka rodziny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie umożliwia skorzystanie ze specjalistycznych usług opiekuńczych. Usługi te dostosowane są do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności i świadczone są przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Z danych zawartych w poniższej tabeli wynika, że w 2014 roku ze wsparcia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych, w ramach zadań zleconych, skorzystało 17 osób dorosłych oraz 47 dzieci w wieku do 18 roku życia, z kolei w 2015 roku 36 osób dorosłych i 60 dzieci w wieku do 18 roku życia. Z ww. usług w ramach zadań własnych skorzystało w 2014 roku 10 dzieci do 18 roku życia, a w 2015 roku 11 osób dorosłych i taka sama liczba dzieci do 18 roku życia.

Tabela 3 Liczba rodzin korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych

Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych w 2014 roku, w tym:		Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych w 2015 roku, w tym:	
Z zadań zleconych	Dorośli – 17 Dzieci do 18 roku życia – 47	Z zadań zleconych	Dorośli – 36 Dzieci do 18 roku życia – 60
Z zadań własnych	Dorośli – 0 Dzieci do 18 roku życia – 10	Z zadań własnych	Dorośli – 11 Dzieci do 18 roku życia – 11

Źródło: Opracowanie własne.

Rodziny korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych, poza pomocą zawodowych specjalistów, mogły korzystać z pomocy wolontariuszy. W 2014 roku ze wsparcia 16 wolontariuszy skorzystało 25 rodzin, natomiast w 2015 roku jedenastu wolontariuszy objęło opieką 25 rodzin.

4. System świadczeń socjalnych

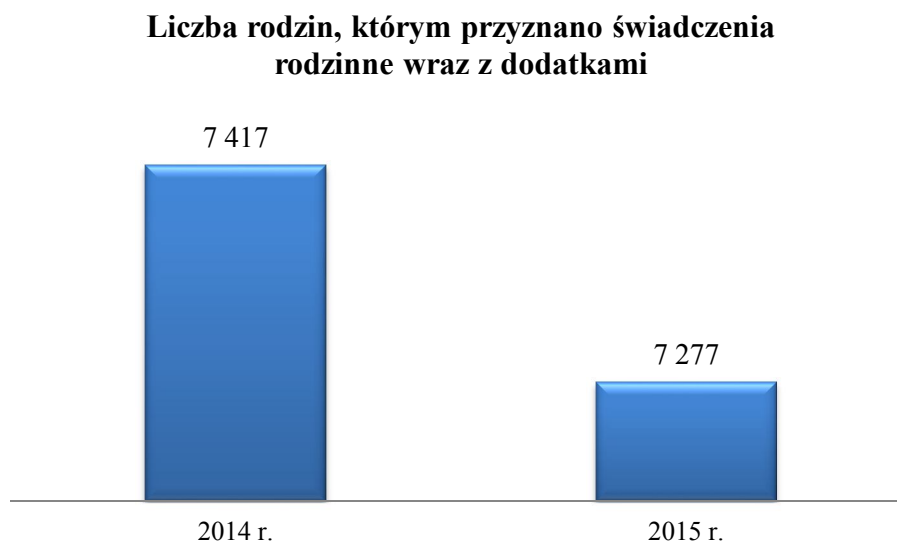
Uzupełnieniem realizowanej przez pomoc społeczną pomocy finansowej dla osób i rodzin najuboższych są systemy świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych i dodatków energetycznych oraz świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Wsparcie materialne w ramach tych systemów kierowane jest nie tylko do rodzin najuboższych, ale także do rodzin i osób średnio zamożnych.

4.1 Świadczenia rodzinne

System świadczeń rodzinnych ma na celu materialne wsparcie rodzin z dziećmi w realizacji ich podstawowych funkcji, tj. opiekuńczej, wychowawczej i edukacyjnej. Świadczenie rodzinne to przede wszystkim zasiłek rodzinny i powiązane z nim dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu: urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, rozpoczęcia roku szkolnego, podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

Ponadto zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego uzupełniają świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna – adresowane do dzieci i osób niepełnosprawnych oraz rodzin z dziećmi i osobami niepełnosprawnymi, a także jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka.

Wykres 3 Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne wraz z dodatkami

Źródło: Opracowanie własne.

W 2014 roku świadczenia rodzinne przyznano 7 417 rodzinom, a w 2015 roku 7 277 rodzinom.

Dodatkowo od 01 stycznia 2016 r. katalog świadczeń rodzinnych został poszerzony o nowe świadczenie rodzicielskie w wysokości 1 000 zł miesięcznie przez okres 1 roku od dnia porodu. Świadczenie to kierowane jest do osób, którym urodziło się dziecko, a które nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego. Świadczenie rodzicielskie ma na celu objęcie wsparciem materialnym rodziców dziecka w pierwszym okresie jego życia.

Uwzględniając jednocześnie zwiększone potrzeby rodzin wychowujących dzieci niepełnosprawne oraz rodzin wielodzietnych, w ramach realizowanej polityki prorodzinnej, na podstawie Uchwały Nr LXXX/1398/2010 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 31 sierpnia 2010 r. oraz Uchwały Nr X/210/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 27 kwietnia 2011 r., zostały podwyższone ustawowe kwoty dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu:

- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego do kwoty 90 zł miesięcznie w przypadku dziecka w wieku do ukończenia 5 roku życia, i do kwoty 120 zł miesięcznie – w przypadku dziecka w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 24 roku życia,
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej do kwoty 120 zł miesięcznie na trzecie i następne dziecko uprawnione do zasiłku rodzinnego.

W 2014 r. dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego przyznano na 470 dzieci, a w 2015 r. – 473 dzieci, natomiast dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej w 2014 r. wypłacono na 994 dzieci, a w 2015 r. – na 949 dzieci.

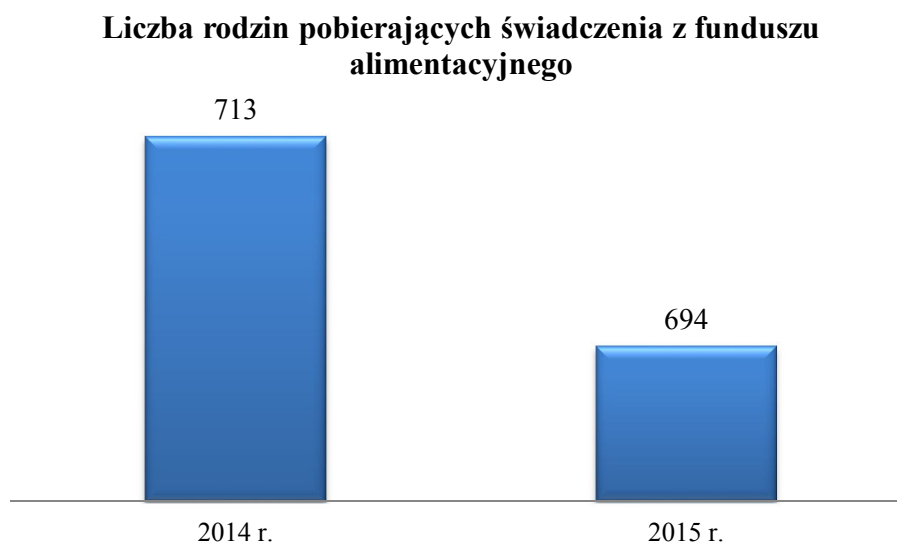

4.2 Fundusz alimentacyjny

Głównym celem tego systemu jest wspieranie osób, a w szczególności dzieci uprawnionych do alimentów, które ich nie otrzymują z uwagi na bezskuteczność egzekucji. Wsparcie to realizowane jest poprzez przyznawanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Poza tym, wobec osób nie wywiązujących się z obowiązku alimentacyjnego (dłużników alimentacyjnych), zgodnie z uregulowaniami prawnymi, podejmowane są stosowne działania mające na celu wsparcie organów egzekucyjnych, tj. komorników sądowych w tym zakresie.

Jak wynika z poniższego wykresu, świadczeniami z funduszu alimentacyjnego objęto w 2014 roku 713 rodzin, a w 2015 roku 694 rodziny.

Wykres 4 Liczba rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Źródło: Opracowanie własne.

4.3 Dodatki mieszkaniowe i dodatki energetyczne

Gospodarstwom domowym, które ze względu na swoją trudną sytuację ekonomiczną nie są w stanie pokrywać całości kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, przyznawane i wypłacane są dodatki mieszkaniowe, a od 1 stycznia 2014 roku także ryczałtowane dodatki energetyczne.

W latach 2009 – 2014 zauważalna jest tendencja spadkowa dotycząca zarówno liczby rodzin pobierających dodatki mieszkaniowe jak i wysokości wypłacanych świadczeń. Spowodowane to jest najprawdopodobniej migracją młodych Polaków do krajów UE.

W 2014 roku dodatek mieszkaniowy przyznano 2 690 rodzinom, a ryczałtowany dodatek energetyczny 402 rodzinom z terenu Miasta Rzeszowa. Na koniec 2015 roku wsparciem w formie dodatku mieszkaniowego objęto 2 400 rodzin, a pomocą w formie dodatku energetycznego 516 rodzin.

Wykres 5 Liczba rodzin, którym przyznano dodatek mieszkaniowy i dodatek energetyczny

Źródło: Opracowanie własne.

5. Dodatkowe formy wsparcia kierowane do rodzin z terenu Miasta Rzeszowa

Oprócz świadczeń pieniężnych oraz świadczeń socjalnych rodzinom z terenu Miasta Rzeszowa zapewniane są dodatkowe formy wsparcia, mające na celu przezwycięzenie trudnej sytuacji życiowej oraz pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

5.1 Stypendia socjalne

Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r. poz. 2156 z późn. zm.) oraz Uchwałą Nr XIII/273/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 czerwca 2011 w sprawie uchwalenia Regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miasto Rzeszów oraz uchwałami zmieniającymi ww. – Uchwałą Nr XXVIII/534/2012 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 lutego 2012 r. oraz Uchwałą Nr XII/225/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 23 czerwca 2015 r., mieszkańcy miasta mogą ubiegać się w Wydziale Edukacji Urzędu Miasta Rzeszowa o przyznanie stypendium socjalnego.

Pomoc materialna o charakterze socjalnym w formie stypendium szkolnego przysługuje mieszkańcom Rzeszowa, których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia uprawniająca do ubiegania się o stypendium szkolne nie może być większa niż kwota, o której mowa w art. 8 ust 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Przysługuje w szczególności gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna

---

lub wystąpiło zdarzenie losowe. Stypendium przyznaje się na czas trwania nauki w roku szkolnym.

O stypendium szkolne mogą się ubiegać:

- uczniowie szkół publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych dla młodzieży i dla dorosłych oraz słuchacze publicznych kolegiów nauczycielskich, nauczycielskich kolegiów języków obcych i kolegiów pracowników służb społecznych – do czasu ukończenia kształcenia, nie dłużej jednak niż do ukończenia 24 roku życia;
- wychowankowie publicznych i niepublicznych ośrodków umożliwiających dzieciom i młodzieży, o których mowa w art. 16 ust. 7 ustawy o systemie oświaty, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym i z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację odpowiednio obowiązku szkolnego i obowiązku nauki – do czasu ukończenia realizacji obowiązku nauki;
- uczniowie szkół niepublicznych nieposiadających uprawnień szkół publicznych dla młodzieży i dla dorosłych – do czasu ukończenia realizacji obowiązku nauki;
- słuchacze niepublicznych kolegiów nauczycielskich i nauczycielskich kolegiów języków obcych – do czasu ukończenia kształcenia, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24-ego roku życia.

Formami stypendium szkolnego są:

- całkowita lub częściowa refundacja kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych, w tym wyrównawczych, wykraczających poza zajęcia realizowane w szkole w ramach planu nauczania, także udziału w zajęciach edukacyjnych realizowanych poza szkołą;
- całkowita lub częściowa refundacja kosztów związanych z pobieraniem nauki;
- całkowite lub częściowe pokrycie kosztów związanych z pobieraniem nauki poza miejscem zamieszkania.

Na podstawie danych Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Rzeszowa wynika, że w 2014 roku stypendia szkolne wypłacono 1 272 uczniom, natomiast w 2015 roku z tej formy pomocy materialnej skorzystało 1 197 uczniów.

5.2 Karta Dużej Rodziny i Program „Rodzina Wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza”

Realizatorem zadania „Karta Dużej Rodziny” i Programu „Rodzina Wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza” jest Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa.

Karta Dużej Rodziny to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin posiadających troje dzieci i więcej, zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Została ona wprowadzona Ustawą z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny. Jej posiadacze mają możliwość tańszego korzystania z oferty instytucji kultury, ośrodków rekreacyjnych czy księgarni na terenie całego kraju. Posiadanie Karty ułatwia więc dużym rodzinom dostęp do rekreacji oraz obniża koszty codziennego życia.

W praktyce Karta Dużej Rodziny zapewnia zniżki przy zakupie jedzenia i kosmetyków, odzieży i obuwia, książek, zabawek oraz paliwa. Obniża także koszty rachunków za usługi telekomunikacyjne czy bankowe. Pozwala na tańsze przejazdy pociągami i komunikacją publiczną w wybranych miejscowościach.

- Posiadacze Karty Dużej Rodziny mogą korzystać z oferty w ponad 7,6 tys. miejsc zgłoszonych przez ponad 800 firm i instytucji z całej Polski. Milionowa Karta została wydana w maju 2015 r.

Karta przysługuje niezależnie od uzyskiwanych dochodów rodzinom z co najmniej trojgiem dzieci:

- w wieku do ukończenia 18 roku życia;
- w wieku do ukończenia 25 roku życia, w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej;
- bez ograniczeń wiekowych, w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Karta wydawana jest bezpłatnie każdemu członkowi rodziny wielodzietnej spełniającej ww. warunki. Rodzice, przez których rozumie się także rodziców zastępczych lub osoby prowadzące rodzinny dom dziecka, mogą korzystać z karty dożywotnio, dzieci – do 18 roku życia lub do ukończenia nauki w szkole lub szkole wyższej, maksymalnie do osiągnięcia 25 roku życia. Osoby posiadające orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności otrzymują Kartę na czas trwania orzeczenia o niepełnosprawności. Ponadto Karta przyznawana jest dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej (formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza spokrewniona, niezawodowa, zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna oraz rodzinny dom dziecka) na czas umieszczenia w danej rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Dane Wydziału Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa wskazują, że od 01 stycznia do 31 grudnia 2015 roku wydano w Mieście Rzeszowie 4 869 Kart Dużej Rodziny, z czego 27 Kart zostało anulowanych (w tym 7 Kart dla Opiekunów i 20 Kart dla dzieci). Liczba rodzin, która skorzystała z Karty Dużej Rodziny wyniosła 960, natomiast liczba dzieci korzystających z przywilejów z nią związanych wyniosła 3 085.

Tabela 4 Liczba rodzin objętych wsparciem w formie Karty Dużej Rodziny

Karta Dużej Rodziny	Liczba wydanych kart od 16 czerwca 2014 r. do 31 grudnia 2014 r.	Liczba wydanych kart od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r.
Liczba rodzin	421	960
Liczba wydanych kart	2 195	4 869 (z czego 27 anulowanych)
Liczba wydanych kart dla Opiekunów	810	1 784
Liczba dzieci korzystających z Programu	1 385	3 085

Źródło: Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa.

W drodze Uchwały Nr LVI/1068/2013 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 9 lipca 2013 roku władze Miasta Rzeszowa wychodząc na przeciw potrzebom rodzin wielodzietnych, zastępczych, a także tych, w strukturze których znajdują się dzieci niepełnosprawne, wprowadziły 4 listopada 2013 roku **Program „Rodzina Wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza”**. Program ma na celu promowanie modelu dużej rodziny oraz działań zmierzających do polepszenia warunków życiowych rodzin wielodzietnych i rodzin zastępczych, zamieszkałych na terenie Miasta Rzeszowa. Jest adresowany do wszystkich rodzin wielodzietnych i rodzin zastępczych zamieszkałych i zameldowanych na terenie miasta Rzeszowa, składających się z:

- rodziców/rodzica, posiadających troje i więcej dzieci w wieku do 18 roku życia,
- w przypadku gdy dziecko uczy się bądź studiuje do 25 roku życia,
- zaś w przypadku dzieci niepełnosprawnych pozostających pod opieką rodziców/rodzica, bez ograniczenia wieku.

Program uprawnia rodziny do korzystania z ulg i preferencji w ramach oferty przygotowanej przez Miasto Rzeszów. Ponadto posiadając Kartę wydawaną w ramach tego Programu, można otrzymać zniżki w księgarniach, kinach, muzeach, sklepach (spożywczych, odzieżowych i wielobranżowych), bankach, sieciach telefonii komórkowej, towarzystwach ubezpieczeń, placówkach medycznych, pizzeriach, hotelach, pensjonatach oraz na stacjach paliw i basenach. W 2015 roku ponad 100 partnerów Programu oferowało zniżki, m.in. na bilety na wydarzenia kulturalne, przejazdy komunikacją publiczną, a nawet wakacje.

Tabela 5 Liczba rodzin objętych Programem: „Rodzina wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza”

Program "Rodzina wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza"	Liczba wydanych kart od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r.	Liczba wydanych kart od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r.
Liczba wydanych wniosków o kartę (rodzin)	1 022	532
Liczba statystyczna wydanych kart	4 984	2 660

Źródło: Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa.

W 2015 roku Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa wydał 2 660 kart, z których łącznie skorzystało 532 rodziny. Liczba wydanych wniosków dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym wyniosła 5 i była równa liczbie wydanych wniosków dla rodzin zastępczych. W 2015 roku wydano ponadto 790 wniosków o hologramy dla rodzin już posiadających kartę. Statystyczna liczba wydanych hologramów wyniosła 3 950.

5.3 Bilety trasowane

Kolejną formą pomocy realizowaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie oraz Zarząd Transportu Miejskiego w Rzeszowie, kierowaną do rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej są bezpłatne usługi przewozowe w publicznym transporcie zbiorowym środkami miejskiej komunikacji zbiorowej, w formie biletów miesięcznych trasowanych. Zgodnie z podstawą prawną, Uchwałą Nr XIII/247/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 7 lipca 2015 r. w sprawie ustanowienia ulg za usługi

---

przewozowe w publicznym transporcie zbiorowym w zakresie zadania o charakterze użyteczności publicznej w gminnych przewozach pasażerskich na terenie Gminy Miasto Rzeszów, do korzystania z bezpłatnych przejazdów uprawnione są dzieci z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, dojeżdżające do szkół podstawowych i ponadpodstawowych, w okresie pobierania nauki, nie dłużej jednak niż do 20 roku życia. Dla ustalenia uprawnień przyjmuje się, że miesięczny dochód na osobę w rodzinie nie może przekraczać kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, ustalonego na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie ustala uprawnienia do wyżej opisanych świadczeń, sporządzając comiesięczne wykazy osób uprawnionych, będące podstawą wydania biletów przez ZTM w Rzeszowie i pokrycia kosztów tych świadczeń, ze środków przyznanych mu na ten cel.

W 2015 roku z bezpłatnych biletów trasowanych ZTM w Rzeszowie skorzystało 293 dzieci i młodzieży z terenu Miasta Rzeszowa.

5.4 Inicjatywy lokalne MOPS w Rzeszowie obejmujące rodziny z terenu Miasta Rzeszowa

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w ramach prowadzonej działalności na rzecz dziecka i rodziny podejmuje szereg inicjatyw we współpracy z lokalnymi instytucjami publicznymi, jak również z lokalnym otoczeniem społecznym i obywatelskim.

Pomoc kierowana do rodzin z terenu Miasta Rzeszowa obejmuje trzy główne formy wsparcia: pomoc rzeczową, pomoc żywnościową oraz organizację letniego wypoczynku dzieci i młodzieży.

Pomoc rzeczowa dla rodzin będących w trudnej sytuacji finansowej

Do najstarszej inicjatywy realizowanej przez Ośrodek wspólnie z Caritas Diecezji Rzeszowskiej należy akcja „Święty Mikołaj wśród dzieci”. Akcja adresowana jest do dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, których rodzice zrzeszeni są w stowarzyszeniach działających na rzecz osób niepełnosprawnych oraz dzieci z rodzin najuboższych korzystających z pomocy MOPS w Rzeszowie. W 2015 roku pomocą rzeczową w formie paczek mikołajowych objęto 354 dzieci w wieku od 3 do 10 roku życia, z rodzin będących pod opieką Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie.

Akcja „Pomóż dzieciom przetrwać zimą” jest inicjatywą realizowaną przez Ośrodek wspólnie z Radiem Rzeszów od 1999 roku. W trakcie akcji odbywa się zbiórka odzieży, zabawek, żywności i środków czystości, które są kolejno wydawane rodzinom wielodzietnym i ubogim.

Podczas akcji w 2015 roku zebrano około 220 kg odzieży (ubrań oraz obuwia), a także około 550 kg żywności długoterminowej (słodycze, kasze, makarony, oleje). Dodatkowo Podkarpacki Bank Żywności przekazał na rzecz akcji około 650 kg żywności. Dla najmłodszych mieszkańców Rzeszowa darczyńcy przekazali zabawki, bajki oraz artykuły szkolne. Łącznie pomocą objęto 73 rodziny z terenu Gminy Miasta Rzeszowa.

Od 2013 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie wspólnie z PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów realizuje akcję pod nazwą „Energetyczny tornister”. Pomoc

---

w formie wyprawki szkolnej trafia do najbardziej potrzebujących dzieci z rodzin objętych pomocą tutejszego Ośrodka. W 2015 roku tzw. „energetyczne tornistry” otrzymało 100 dzieci z rodzin objętych wsparciem MOPS w Rzeszowie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2013 roku włączył się do współpracy przy ogólnopolskim projekcie „Szlachetna Paczka” realizowanym przez Stowarzyszenie Wiosna. W 2015 roku wolontariuszom akcji przekazano 19 adresów rodzin znajdujących się w niekorzystnej sytuacji finansowej, którym udzielono pomocy materialnej.

Kolejną akcją charytatywną skierowaną do rzeszowskich rodzin był „Wielkanocny koszyk”, organizowany w 2015 roku przez studentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Rzeszowskiego. W ramach inicjatywy rodzinom objętym pomocą MOPS w Rzeszowie została udzielona pomoc materialna w formie najbardziej potrzebnych produktów żywnościowych oraz artykułów gospodarstwa domowego.

Pomoc żywnościowa dla rodzin będących w trudnej sytuacji finansowej

W roku 2014 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie przystąpił do Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014 – 2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Pomoc w ramach programu skierowana jest do osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, spełniających okoliczności do przyznania pomocy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej i których dochód nie przekracza 150% kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej, tj. 951 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 771 zł dla osoby w rodzinie. W 2015 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie nawiązał współpracę z Oddziałem Regionalnym Polskiego Czerwonego Krzyża w Rzeszowie oraz z Podkarpackim Bankiem Żywności, który przy wsparciu Stowarzyszenia Rodzina Rodzin, zajmował się dystrybucją paczek żywnościowych. Minimalny limit pomocy żywnościowej obejmował jedną paczkę żywnościową, a maksymalny limit trzy paczki żywnościowe na osobę z preferencjami dla rodzin z dziećmi, w tym rodzin wielodzietnych i niepełnych. W paczkach znajdowało się po 5 rodzajów artykułów żywnościowych o długim okresie ważności. Łącznie w 2015 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie skierował do skorzystania z pomocy w formie paczek żywnościowych wydawanych przez Oddział Regionalnego Polskiego Czerwonego Krzyża w Rzeszowie 266 rodzin, w tym 1 308 osób. Takie skierowania wydano także dla 123 rodzin, w tym 333 osób, które otrzymywały pomoc żywnościową wydawaną przez Stowarzyszenie Rodzina Rodzin.

Kolejną akcją prowadzoną w ramach pomocy żywnościowej była inicjatywa podjęta w 2014 r. przy wsparciu Rzeszowskiego Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta oraz Podkarpackiego Banku Żywności w Rzeszowie, stanowiąca odpowiedź na mechanizm Agencji Rynku Rolnego pn. „Tymczasowe nadzwyczajne wsparcie producentów owoców i warzyw”. W ramach akcji pomocą żywnościową w formie owoców i warzyw objęto m.in. wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin zastępczych, świetlic socjoterapeutycznych oraz osób objętych świadczeniami i usługami Ośrodka. Łącznie w 2015 roku w ramach akcji potrzebującym wydano ponad 73 tony owoców i warzyw.

Letni wypoczynek dzieci i młodzieży

Od kilkunastu lat Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie organizuje letni wypoczynek oraz kolonię profilaktyczną dla dzieci i młodzieży z rodzin objętych wsparciem. Organizatorzy kolonii wybrani są w drodze postępowania przetargowego. Dodatkowo dzieci i młodzież z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej biorą udział w wypoczynku letnim organizowanym przez Kuratorium Oświaty w Rzeszowie.

W 2015 roku z wypoczynku letniego skorzystało łącznie 226 dzieci i młodzieży, w tym 52 dzieci w wieku od 7 do 13 lat, które skorzystały z wypoczynku letniego w miejscowości Myczkowce, 147 dzieci w wieku od 7 do 15 lat, które skorzystały z wypoczynku letniego z programem profilaktyki uzależnień w miejscowości Murzasichle oraz 27 dzieci i młodzieży w przedziale wiekowym od 7 do 15 lat, które wzięły udział w wypoczynku letnim organizowanym przez Kuratorium Oświaty w Rzeszowie.

6. Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, od dnia 1 stycznia 2012 roku wobec rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, gmina podejmuje działania zmierzające do zapewnienia im wsparcia, które polega w szczególności na:

- 1) obowiązku opracowywania oraz realizacji lokalnych 3 – letnich gminnych programów wspierania rodziny,
- 2) tworzeniu możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez asystentów rodziny,
- 3) tworzeniu oraz rozwoju systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz pracy z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych przez:
  - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
  - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
  - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci,
- 4) prowadzeniu monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.

6.1 Rola pracownika socjalnego i asystenta rodziny we wspieraniu rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze z terenu Gminy Miasta Rzeszowa

Jednym z najważniejszych działań współczesnej polityki społecznej jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz pomoc rodzinom, w których występują problemy opiekuńczo-wychowawcze.

Niezwykle ważną rolę, oddziałującą bezpośrednio na środowisko zagrożone lub dotknięte wykluczeniem społecznym odgrywa praca socjalna. Osobami, które świadczą pracę socjalną,

---

czyli działalność mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych, są pracownicy socjalni. W 2015 roku pracą socjalną zostało objętych 1 415 rodzin z terenu Miasta Rzeszowa.

Podstawowym zadaniem pracownika socjalnego jest działalność na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji rodzinnej, finansowej, zdrowotnej, zawodowej lub mieszkaniowej. Jego rolą jest opieka nad potrzebującymi i organizowanie im pomocy, udzielanie porad, kierowanie do właściwych instytucji, współpraca z organizacjami, które odpowiadają za organizowanie pomocy społecznej.

Najważniejszym zadaniem pracownika socjalnego jest stworzenie odpowiednich warunków życia osobom, które zostały tego pozbawione oraz zapobieganie wszelkim dysfunkcjom w społeczeństwie. Pracownik socjalny pomaga w organizowaniu pomocy materialnej (żywność, ubrania, wyprawki szkolne dla dzieci, leki, pomoc finansowa), w znalezieniu pracy czy lokalu mieszkalnego oraz oferuje pomoc specjalistyczną. W przypadku zagrożenia zdrowia lub życia dziecka pracownik socjalny w konsultacji z przełożonymi podejmuje niezwłoczne działania mające na celu zabezpieczenie dobra dziecka.

W praktycznej działalności zawodowej, pracownik socjalny powinien przyczynić się do realizacji następujących szczegółowych celów pracy socjalnej, tj.:

- zapewnienia podstawowych warunków życia tym, którzy są ich pozbawieni;
- zaspokajania potrzeb osób, których one same nie mogą samodzielnie zabezpieczyć lub w ramach pomocy innych instytucji;
- osiągnięcia przez osoby wymagające wsparcia bardziej satysfakcjonującego poziomu i jakości życia poprzez wspomaganie tych osób w rozwiązywaniu problemów, w pokonywaniu trudności;
- wzmacniania zdolności grup i społeczności lokalnych do samodzielnego rozwoju i rozwiązywania własnych problemów;
- efektywnego organizowania zróżnicowanych form pomocy oraz zarządzania nimi.

Wymienione powyżej cele realizowane są w codziennej działalności zawodowej pracownika socjalnego, a wyrażone są w podejmowaniu takich zadań jak:

- dokonywanie analizy i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej;
- udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych jednostkom i grupom tego potrzebującym;
- pobudzanie aktywności społecznej i inspirowanie zadań samopomocowych;
- współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowywaniu, wdrażaniu oraz rozwijaniu programów społecznych;
- ujawnianie, analizowanie i interpretowanie potrzeb oraz problemów społecznych mających wpływ na kształtowanie właściwych stosunków międzyludzkich;
- współpraca z innymi profesjonalistami, instytucjami i organizacjami mającymi na celu doskonalenie istniejących już rozwiązań w dziedzinie pracy socjalnej;

-
- uczestniczenie w różnego rodzaju formach doskonalenia i doształcania podnoszących poziom kwalifikacji zawodowych;
  - inicjowanie nowych form udzielania pomocy;
  - inicjowanie oraz uczestniczenie w badaniach problemów społecznych.

Właściwe realizowanie tych zadań wymaga określonych umiejętności zawodowych i osobistych. Umiejętnościami interpersonalnymi, jakimi powinien cechować się pracownik socjalny są: bezinteresowność i uczciwość, poszanowanie godności drugiego człowieka, postawa niesienia pomocy, zdolność do samokontroli, krytyczna ocena swojego postępowania, komunikatywność, empatia, obiektywizm.

Pracownik socjalny w swojej pracy kieruje się kompleksowością i interdyscyplinarnością działań. Jako pracownik służb społecznych współpracuje często z placówkami oświatowymi, kuratorami z Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego, dzielnicowymi z Komendy Miejskiej Policji czy innymi podmiotami, zaangażowanymi w pomoc rodzinie znajdującej się w kryzysie.

Zawód pracownika socjalnego wymaga kierowania się stałymi wartościami ogólnoludzkimi. Kwestia ta jest o tyle istotna, iż pracownik socjalny w swej pracy często ma do czynienia z zaprzeczeniem wszelkich zasad i norm społecznych. Zawód pracownika socjalnego wiąże się z licznymi zagrożeniami i dużym obciążeniem psychicznym. Dlatego jest to zajęcie dla osób odpornych, zdecydowanych, energicznych, które potrafią dostosować swoje zachowanie do środowiska z jakim w danej chwili pracują. Jest to zawód dla osób lubiących pracę z ludźmi, chcących pomagać innym z równoczesną umiejętnością dużego samozaparcia, zdecydowania i umiejętności obiektywnej oceny sytuacji. W związku z tym praca pracownika socjalnego bywa niekiedy trudna, ale często przynosi też wiele satysfakcji zawodowej i osobistej.

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Rzeszowie w 2015 roku zatrudnionych było 83 pracowników socjalnych pracujących w rejonach opiekuńczych. Na podstawie analizy danych tutejszego Ośrodka wynika, że najczęstszymi przesłankami przyznania pomocy społecznej w 2014 i 2015 roku było: bezrobocie, długotrwała choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzeniu gospodarstwa domowego. Ta ostatnia grupa beneficjentów objęta jest szczególnym wsparciem ze strony Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie w 2015 roku objął wsparciem 115 rodzin borykających się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Wśród rodzin przeżywających problemy znalazło się 36 rodzin wielodzietnych i 60 rodzin niepełnych.

Zgodnie z Art. 8. 1. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku, wobec rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze gmina podejmuje działania zmierzające do zapewnienia wsparcia, które w szczególności polegają na:

- analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;

-
- rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;
  - pomocy w integracji rodziny;
  - przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
  - dążeniu do reintegracji rodziny.

W przypadku powzięcia informacji o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w tej rodzinie przeprowadza się wywiad środowiskowy, podczas którego pracownik socjalny dokonując analizy sytuacji rodzinnej, poświęca szczególną uwagę problemom opiekuńczo-wychowawczym oraz zaspokajaniu przez rodzinę potrzeb najmłodszych jej członków. Jeśli wywiad środowiskowy potwierdzi występowanie trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, wówczas za zgodą rodziny pracę z nią podejmuje asystent rodziny.

Praca asystenta polega na wspieraniu rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Asystent rodziny pełni rolę pomocnika, mediatora i doradcy, wspiera i aktywizuje rodzinę, podejmuje działania zmierzające do zmiany wzajemnych stosunków w rodzinie, do budowania pozytywnej motywacji do zmiany, a także poczucia własnej sprawczości, czy też możliwości wpływu na swoje życie. Towarzyszy rodzinie w poszukiwaniu rozwiązań wyjścia z trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem mocnych stron członków rodziny, zasobów rodziny pochodzenia i rodziny dalszej, społeczności lokalnej i zasobów instytucjonalnych. Asystent rodziny to osoba wspierająca, stojąca po stronie rodziny, motywująca do zmian poprzez wzmacnianie pozytywne, czyli chwalenie konstruktywnych działań lub nawet myślenia o ich podjęciu. Przyjmuje rolę „przyjaciela socjalnego”, towarzysza w rozwoju lub przewodnika. Wspiera i asystuje członkom rodziny w osiągnięciu ich własnych celów (tych, które są zgodne z normami prawnymi i społecznymi). Dopiero po nawiązaniu relacji z domownikami włącza cele instytucjonalne. Do warunków koniecznych asystentury należy nawiązanie relacji z rodziną, długofalowość pracy, dostosowanie stylu komunikacji i metod działania do faz procesu zmiany. Działania asystenta rodziny obejmują rozpoznanie potrzeb klientów i ocenę sytuacji rodziny z perspektywy jej członków oraz obiektywną diagnozę potrzeb i potencjalnych możliwości rodziny. Efektem tych działań jest stworzenie planu pracy z rodziną. Stopniowa realizacja zadań wynikających z planu pracy z rodziną prowadzi z czasem do jej usamodzielnienia się i minimalizowania roli asystenta. Wówczas asystent monitoruje działania poszczególnych osób w rodzinie dokonując ich okresowej oceny, aż do bezpiecznego poziomu usamodzielnienia się rodziny. Na podstawie analizy dokumentacji z prowadzonej pracy z rodzinami wymagającymi wsparcia przyjmuje się, że przeciętny czas pracy asystenta rodziny z rodziną wynosi 14 miesięcy.

Głównym celem asystentury jest podniesienie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, prowadzenia gospodarstwa domowego, radzenia sobie z sytuacjami dnia codziennego przez rodziców lub opiekunów dzieci. Asystent przeprowadza pogłębioną analizę występujących w rodzinie problemów oraz tworzy tak zwany łańcuch przyczynowo-skutkowy tych problemów, jak również ustala kolejność oraz sposób ich rozwiązania. Ważne, aby klient zgadzał się z postawioną diagnozą i wyrażał chęć pracy nad rozwiązaniem problemów. Zaplanowane działania powinny być dopasowane do możliwości i motywacji klienta. Efektem powinno być odzyskanie przez osoby korzystające z pomocy kontroli

---

nad własnym życiem, która pozwoli im być samodzielnymi oraz umożliwi wypełnianie roli rodzica tak, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i rozwojowi dzieci. Praca z rodziną ma na celu także motywowanie do działania, przygotowanie do pełnienia ról społecznych odpowiednich do wieku, w tym także podnoszenia kwalifikacji oraz podejmowania pracy. W praktyce są to działania zmierzające do uniknięcia umieszczenia dziecka poza rodziną, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub rodzinach zastępczych. Celem działań w sytuacji, kiedy dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej jest jak najszybszy jego powrót do rodziny. W tym kontekście ważna jest także partnerska współpraca z przedstawicielami innych instytucji pracujących na rzecz dziecka i rodziny, a także aktywizacja środowiska lokalnego w pracy na rzecz rodziny. Ważną rolę pełnią tu organizacje pożytku publicznego, placówki oświatowe, kościoły wraz z księżmi.

Zadania z zakresu wsparcia rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze realizowane są w Gminie Rzeszów przez pracowników Zespołu do Spraw Asysty Rodzinnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie. Zgodnie z zapisem Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rzeszowski Zespół przyjął założenie, że najważniejszym elementem w pracy na rzecz rodziny jest zabezpieczenie dobra dziecka.

Do zadań asystenta rodziny należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym;
- opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;
- udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- wspieranie aktywności społecznej rodzin;
- motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
- motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
- udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;

- sporządzanie na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
- współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
- współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

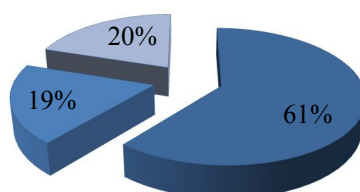
W Zespole do Spraw Asysty Rodzinnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie zatrudnionych było w 2015 roku 6 asystentów rodziny, w tym jeden pełnił funkcję koordynatora Zespołu. Rodziny z którymi pracują asystenci dzielą się na 3 grupy. Są to:

- rodzice biologiczni zamieszkujący wraz z dziećmi na terenie miasta Rzeszowa;
- rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Wykres 6 Typy rodzin, z którymi współpracują asystenci rodziny

Typy rodzin, z którymi współpracują asystenci rodziny

- rodzice biologiczni zamieszkujący wraz z dziećmi na terenie miasta Rzeszowa
- rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej
- rodzice biologiczni dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej

Źródło: Opracowanie własne.

Asystent rodziny koncentruje się na rodzinie jako systemie, stąd też pod bezpośrednim wpływem pracy asystentów rodziny znalazło się w 2015 roku łącznie 76 rodzin, w tym w 294 osoby. Byli to rodzice biologiczni, ich dzieci, dziadkowie oraz najbliżsi krewni.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach, z którymi pracują asystenci rodziny należą:

- niskie umiejętności opiekuńczo-wychowawcze;
- brak pracy;
- niezaradność życiowa;
- molestowanie seksualne;
- konflikty z prawem;

- problemy zdrowotne;
- problemy emocjonalne;
- niepełnosprawność;
- uzależnienia;
- niski poziom umiejętności załatwiania spraw urzędowych;
- niskie poczucie sprawczości oraz swojej kompetencji;
- zerwane więzi rodzinne.

Zespół do Spraw Asysty Rodzinnej realizuje ustawowe działania, które ukierunkowane są nie tylko na poradnictwo specjalistyczne, lecz również na wsparcie interdyscyplinarne, pomoc finansową, współpracę z pracownikami socjalnymi, koordynatorami pieczy zastępczej, placówkami oświatowymi, specjalistycznymi świetlicami i innymi służbami z terenu Miasta Rzeszowa.

W ramach pracy Zespołu do Spraw Asysty Rodzinnej odbywają się cykliczne spotkania Zespołów Interdyscyplinarnych, w których udział biorą przedstawiciele służb i placówek bezpośrednio zaangażowanych w pomoc rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze, m.in. przedstawiciele placówek oświatowych (pedagog, wychowawca klasy do której uczęszcza dziecko klientów), kuratorzy sądowi z Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego, dzielnicowi Komendy Miejskiej Policji, pracownicy świetlicy środowiskowej, socjoterapeutycznej lub szkolnej, psycholog Ośrodka Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej, przedstawiciele służby zdrowia (pielęgniarka środowiskowa, lekarz pediatra, psychiatra), pracownicy socjalni, a także rodzice biologiczni objęci wsparciem asystenta. Celem Zespołu Interdyscyplinarnego jest omówienie aktualnej sytuacji rodziny i wypracowanie wspólnych kierunków działań służb zaangażowanych w pracę z rodziną. Posiedzenia Zespołów Interdyscyplinarnych do spraw kompleksowej pomocy rodzinie organizowane są cyklicznie do czasu zakończenia współpracy asystenta z rodziną, co wiąże się jednoznacznie ze zrealizowaniem planu pracy i przywróceniem bezpiecznej sytuacji opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie. Ponadto rzeszowski Zespół ds. Asysty Rodzinnej nawiązuje współpracę z wolontariuszami, którzy pomagają dzieciom z rodzin, w których występują trudności opiekuńczo-wychowawcze.

Tabela 6 Rozwiązania w pracy na rzecz dziecka i rodziny podejmowane przez asystentów rodziny

Rozwiązania w pracy na rzecz dziecka i rodziny podejmowane przez rzeszowski Zespół ds. Asysty Rodzinnej	Rok 2014	Rok 2015
Narady Grupy Rodzinnej	2 spotkania	11 spotkań
Zespół interdyscyplinarny ds. kompleksowej pomocy rodzinie	23 posiedzenia	34 posiedzenia
Grupa Wymiany Doświadczeń	5 spotkań	5 spotkań
Warsztaty „Rodzicem Być”	4 warsztaty, w których wzięło udział 10 rodzin	11 warsztatów, w których wzięło udział 28 rodzin

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach pracy Zespołu do Spraw Asysty Rodzinnej w 2014 roku odbyły się 2 Narady Grupy Rodzinnej, natomiast w 2015 roku zorganizowano 11 spotkań Grupy. W 2015 roku przeprowadzono łącznie 34 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego ds. kompleksowej

---

pomocy rodzinie. Asystenci rodziny z terenu Miasta Rzeszowa zorganizowali w 2015 roku 5 spotkań Grupy Wymiany Doświadczeń dla asystentów rodzin zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej z terenu województwa podkarpackiego.

W 2014 roku 10, a w 2015 roku 28 rodzin borykających się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, pozostających pod opieką Zespołu do Spraw Asysty Rodzinnej uczestniczyło w warsztatach kompetencji rodzicielskich „Rodzicem Być”. Ponadto w 2015 roku z asystentami rodziny współpracowało 3 wolontariuszy, którzy udzielili wsparcia 10 rodzinom, w tym 11 dzieciom.

Na podstawie ponad dwuletniego doświadczenia asystentów rodziny z Zespołu do Spraw Asysty Rodzinnej przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Rzeszowie stwierdzić należy, że praca asystenta pozwoliła zaobserwować zmianę poziomu motywacji do podjęcia działań przez osoby, z którymi Zespół współpracuje. Najistotniejszym celem pracy asystenta jest dobro dziecka, które wymaga szczególnej ochrony i wsparcia ze strony dorosłych. Działania Zespołu do Spraw Asysty Rodzinnej połączone z działaniami innych służb i placówek z terenu Miasta Rzeszowa, a także pracowników socjalnych służyły m.in. zaspokojeniu potrzeb dziecka, jego rozwojowi i przyszłej samodzielności życiowej. Ponadto indywidualna praca asystenta z rodziną, udział w warsztatach kompetencji „Rodzicem Być”, a także konsultacje klientów ze specjalistami z zakresu wspierania rodziny przełożyły się na poszerzenie wiedzy i umiejętności klientów w obszarze kompetencji opiekuńczo wychowawczych.

Działania pracownika socjalnego połączone z pogłębioną pracą asystenta rodziny pozwalają rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze wzmocnić poczucie własnej wartości, sprawczości, samodzielności życiowej, a także nabyć umiejętności znajdowania rozwiązań problemów dnia codziennego. Dzięki zaangażowaniu pracowników socjalnych, którzy jako pierwsi nawiązują kontakt z rodzinami mającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a także asystentów, rodziny znajdujące się w kryzysie często osiągają samodzielność życiową, a dzieci znajdujące się w ich strukturze mają szansę rozwijać się prawidłowo w otoczeniu dbających o ich dobro rodziców i bliskich.

6.2 Zadania Organizatora Pieczy Zastępczej

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie zgodnie z Zarządzeniem Nr 109/2011 Prezydenta Miasta Rzeszowa z dnia 27 grudnia 2011 roku jest organizatorem pieczy zastępczej na rzecz rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie miasta Rzeszowa. Pieczę zastępczą kieruje Zespół do Spraw Organizacji Pieczy Zastępczej, w skład którego wchodzi (kierownik, koordynatorzy, pedagog, psycholog oraz pracownicy socjalni). W 2015 roku w MOPS w Rzeszowie zatrudnionych było 7 koordynatorów pieczy zastępczej.

Do zadań pracowników Zespołu należy m. in.:

- prowadzenie naboru kandydatów do prowadzenia pieczy zastępczej,

-
- kwalifikowanie kandydatów do pełnienia funkcji zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub rodzinnego domu dziecka,
  - wydawanie opinii o spełnieniu warunków i oceny predyspozycji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej,
  - prowadzenie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka,
  - zgłaszanie do diagnozy psychofizycznej dzieci umieszczanych w rodzinnej pieczy zastępczej,
  - gromadzenie i przekazywanie niezbędnej dokumentacji dotyczącej dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej rodzicom zastępczym,
  - gromadzenie i przekazywanie dokumentacji dotyczącej dzieci z uregulowaną sytuacją prawną do Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie Oddział Ośrodek Adopcyjny, celem poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających,
  - zorganizowanie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą poprzez prowadzenie szkoleń dla osób pełniących funkcję rodzin zastępczych, prowadzenie grup wsparcia, grup socjoterapeutycznych oraz wsparcie wolontariuszy,
  - współpraca ze środowiskiem lokalnym, ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, sądami, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, kościołami, związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi,
  - organizacja posiedzeń zespołów dokonujących oceny sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej – w 2015 roku odbyło się 20 posiedzeń zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, na których dokonano 255 ocen sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
  - prowadzenie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej,
  - dokonywanie oceny rodziny zastępczej,
  - przygotowanie wspólnie z asystentem rodziny i rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka planu pomocy dziecku oraz sporządzanie monitoringu realizacji tego planu,
  - zapewnienie dostępu do specjalistycznej pomocy (psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej) dla dzieci i rodziców zastępczych,
  - udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej, pełnienie funkcji opiekuna usamodzielnienia,
  - udział w zespołach ds. okresowej oceny dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Miasta Rzeszowa.

6.3 System pieczy zastępczej

Rodzina jest naturalnym środowiskiem wychowawczym, zapewniającym dziecku bezpieczeństwo emocjonalne oraz prawidłowy rozwój fizyczny, psychiczny i społeczny. W sytuacjach kiedy rodzina boryka się z problemami, zachodzi konieczność udzielenia pomocy, wsparcia zewnętrznego lub interwencji. System wsparcia dziecku i rodzinie powinien wykorzystać wszystkie możliwości, by wyeliminować zagrożenie zabrania dziecka

---

z rodziny biologicznej. W sytuacji, w której dalsze utrzymanie dziecka w jego naturalnym środowisku nie jest możliwe, organizowana jest piecza zastępcza w formie rodzinnej lub instytucjonalnej.

Na terenie Miasta Rzeszowa funkcjonują następujące typy rodzin zastępczych: rodziny zawodowe, niezawodowe i spokrewnione. Łączna liczba rodzin zastępczych funkcjonujących w 2015 roku wyniosła 130 rodzin (stan na 31 grudnia 2015 roku – 113 rodzin).

W ciągu 2015 roku w rodzinach zastępczych umieszczonych było 168 dzieci (stan na 31 grudnia 2015 roku – 145 dzieci). Najczęstszymi przyczynami umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych na terenie miasta Rzeszowa były uzależnienia rodziców, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz niepełnosprawność rodziców biologicznych.

W przypadku braku możliwości umieszczenia dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej, zostają one kierowane do instytucjonalnych form pieczy. Na terenie miasta Rzeszowa działają placówki opiekuńczo-wychowawcze typu:

- interwencyjno – socjalizacyjnego: Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza im. dr. Henryka Hanasiewicza (ul. Unii Lubelskiej 4), która zapewnia dzieciom i młodzieży całodobową opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny biologicznej, przysposobienia lub umieszczenia w pieczy zastępczej.

Do końca 2014 roku pod ww. adresem prowadzone było Pogotowie Opiekuńcze w Rzeszowie – placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego. W 2014 roku w placówce tej umieszczono 60 dzieci. W tym samym roku odbyło się 10 posiedzeń zespołu ds. okresowej sytuacji dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W 2015 roku w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej im. dr. Henryka Hanasiewicza typu interwencyjnego umieszczono 21 dzieci, a typu socjalizacyjnego 13 dzieci i młodzieży. W 2015 roku odbyło się 15 posiedzeń zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

- socjalizacyjno – interwencyjnego i socjalizacyjnego: Dom dla Dzieci „Mieszko” (typ socjalizacyjno – interwencyjny) oraz Dom dla Dzieci „Dobrawa” (typ socjalizacyjny), nad którymi obsługę ekonomiczno-administracyjną i organizacyjną pełni Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych (ul. Nizinna 30/1).

W 2014 roku do Domu dla Dzieci „Mieszko” przyjęto 11 wychowanków (w tym 1 wychowanka dwukrotnie), w 2015 roku przyjęto 8 wychowanków.

W 2014 roku do Domu dla Dzieci „Dobrawa” przyjęto 2 wychowanków, a do końca 2015 roku nie został przyjęty żaden wychowanek.

6.4 Ośrodek Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie udziela rodzinom znajdującym się w kryzysie, bezpłatnej pomocy m.in. w formie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, pomocy prawnej, organizowania spotkań mających na celu wymianę doświadczeń oraz zapobieganie izolacji.

W ramach świadczonego poradnictwa specjalistycznego udzielane jest wsparcie psychologiczne oraz pedagogiczne w zakresie przemocy i rozwiązywania kryzysów – udzielane indywidualnie, grupowo oraz w formie spotkań rodzinnych. Dodatkowo świadczone jest poradnictwo prawne.

Wykres 7 Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w formie poradnictwa specjalistycznego

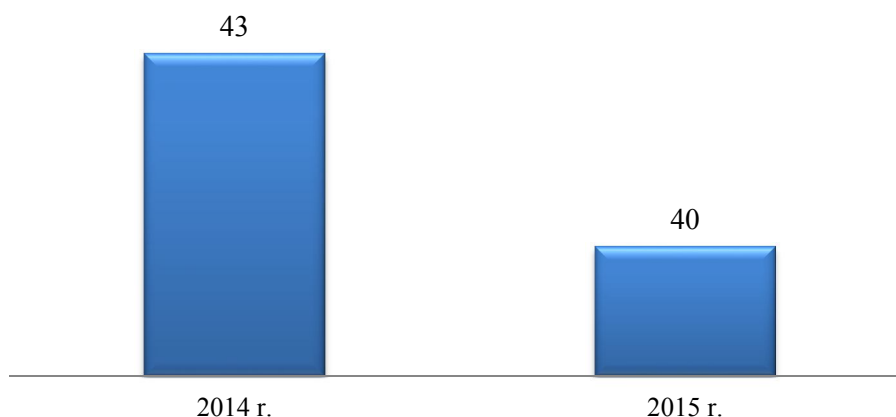

Źródło: Opracowanie własne.

W 2014 roku wsparciem w formie poradnictwa specjalistycznego zostało objętych 1 045 rodzin, a w 2015 roku z pomocy specjalistów skorzystało 971 rodziny. Z poradnictwa psychologicznego i rodzinnego w 2014 roku skorzystało 325 rodzin, z którymi przeprowadzono łącznie ponad 2 tysiące spotkań z psychologiem, a 16 rodzin skorzystało z terapii. Ze wsparcia radcy prawnego skorzystało 720 rodzin, z którymi przeprowadzono prawie tysiąc konsultacji prawnych. W 2015 roku z poradnictwa psychologicznego i rodzinnego skorzystało 370 rodzin, z czego 14 rodzin skorzystało z terapii. Ze wsparcia radcy prawnego skorzystało 601 rodzin.

Osoby i rodziny będące w stanie kryzysu, m.in. doświadczające przemocy, rodziny osób uzależnionych, ofiary przestępstw czy znajdujące się w krytycznej sytuacji spowodowanej zdarzeniami losowymi i innymi czynnikami zewnętrznymi, mogą skorzystać z pomocy w formie interwencji kryzysowej.

Liczba rodzin korzystających z pomocy w formie interwencji kryzysowej

Źródło: Opracowanie własne.

W 2014 roku z pomocy w formie interwencji kryzysowej skorzystały 43 rodziny, z czego 8 rodzin (8 kobiet i 11 dzieci) skorzystało ze schronienia w pokojach interwencyjnych. W 2015 roku interwencją kryzysową objęto 40 rodzin, z czego 15 osób (8 kobiet i 7 dzieci) skorzystało ze schronienia w pokojach interwencyjnych.

Podjęcie interwencji kryzysowej w rodzinie łączy się niejednokrotnie z problem przemocy. Uchwałą Nr VIII/173/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 29 kwietnia 2011 roku powołano Miejski Zespół Interdyscyplinarny, działający w oparciu o zapisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, którego zadaniem jest integrowanie i koordynowanie działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zarówno w 2014, jak i 2015 roku odbyło się po 11 posiedzeń Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2014 roku w 295 przypadkach Miejski Zespół Interdyscyplinarny uznał za zasadne powołanie Grup Roboczych, a w 2015 roku Grupy Robocze powołano w 267 przypadkach. Celem Grupy Roboczej jest opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy, dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

W 2014 roku w ramach działań interwencyjnych skierowanych do osób doznających przemocy w rodzinie przeprowadzono 307 procedur, a w 2015 roku 305 procedur „Niebieskie Karty”.

Formą wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie jest prowadzona w ramach OPSiK grupa wsparcia dla kobiet. Zebrania grupy prowadzone są przez

---

psychologów w formie cotygodniowych spotkań, których celem jest wsparcie kobiet w radzeniu sobie z trudnymi emocjami towarzyszącymi występowaniu przemocy.

Ponadto w ramach OPSiK organizowane są treningi wychowawcze dla rodziców w formie szkoły dla rodziców, w trakcie których rodzice kształtują postawy oraz nabywają umiejętności wychowywania dzieci bez stosowania przemocy, z poszanowaniem ich praw i uwzględnieniem ich potrzeb. Ze szkoleń dla rodziców w 2014 roku skorzystało 9, a w 2015 roku 15 rodzin z trudnościami wychowawczymi.

W latach 2014 – 2015 w OPSiK zrealizowano 4 edycje programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, prowadzonego w systemie wolnościowym w oparciu o metodę z Duluth. W 2014 roku do programu zgłosiły się 24 osoby, a w 2015 roku do programu zgłosiło się 48 osób.

Zadania z zakresu wsparcia rodziny doświadczającej przemocy realizowane są w Gminie Miasta Rzeszów przez powołany Zarządzeniem Nr 20 Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie z dnia 8 września 2015 r. – Zespół Pracowników Socjalnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W 2015 roku w skład zespołu wchodziło łącznie 10 pracowników socjalnych, w tym jeden pełnił funkcję Koordynatora.

Celem działania Zespołu Pracowników Socjalnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest kompleksowe wsparcie dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Do zadań Zespołu Pracowników Socjalnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie należy w szczególności:

- 1) rozpoznawanie i określanie potrzeb w zakresie pomocy osobom i rodzinom w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 2) podejmowanie działań profilaktycznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) realizacja procedury „Niebieska Karta” zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów, w tym w szczególności:
  - a) diagnozowanie sytuacji i potrzeb osób/rodzin, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie;
  - b) realizacja zadań w obszarze pracy z osobą podejrzaną o stosowanie przemocy w rodzinie;
  - c) uruchamianie działań związanych z interwencją kryzysową;
  - d) udzielanie informacji o dostępie do pomocy w szczególności prawnej, psychologicznej, pedagogicznej, socjalnej oraz wsparcia, w tym w zakresie schronienia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
  - e) udzielanie informacji o instytucjach i podmiotach świadczących pomoc na rzecz osób doświadczających przemocy w rodzinie i osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie;
  - f) organizowanie pomocy medycznej w przypadku konieczności pomocy osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
  - g) udział członków zespołu w pracach Zespołu Interdyscyplinarnego i grupach roboczych;

-
- 4) realizacja pracy socjalnej w obszarze problemu przemocy z rodzinami jej doświadczającymi;
  - 5) inicjowanie społecznej aktywności w tym aktywowanie środowisk, organizacji społecznych i charytatywnych do podejmowania działań samopomocowych i tworzenia systemu wsparcia;
  - 6) współpraca z właściwymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta, innymi instytucjami, środowiskiem naukowym Rzeszowa, organizacjami pozarządowymi, środowiskiem lokalnym w zakresie inicjowania i realizacji zadań na rzecz osób doświadczających przemocy w rodzinie;
  - 7) udział w opracowywaniu i wdrażaniu projektów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

6.5 Organizacje pozarządowe

Ważnym elementem w budowaniu lokalnego systemu wsparcia dla osób wymagających pomocy jest współpraca miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi. W tym celu Rada Miasta Rzeszowa przyjmuje corocznie uchwałę Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W programie określone są priorytetowe obszary współpracy, w ramach których miasto Rzeszów zleca organizację zadań innym podmiotom. W obszarze pomocy społecznej; przeciwdziałania patologiom społecznym; ubóstwu i niedożywieniu; wspierania dzieci, młodzieży i rodzin z grup najuboższych społecznie; wspomaganie osób dotkniętych niepełnosprawnościami, bezdomnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, zleca się organizację następujących zadań:

- prowadzenie dziennych placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży realizujących programy profilaktyczne i socjoterapeutyczne;
- prowadzenie specjalistycznej placówki wsparcia dziennego realizującej usługi terapii i poradnictwa;
- zapewnienie funkcjonowania schronisk dla bezdomnych kobiet i mężczyzn;
- prowadzenie kuchni dla najuboższych;
- prowadzenie reintegracji osób dotkniętych wykluczeniem społecznym;
- wspieranie działalności rehabilitacyjnej osób niepełnosprawnych, w tym dzieci oraz wspieranie wolontariatu;
- wspomaganie funkcjonowania i integracji rodzin ubogich, niewydolnych wychowawczo i patologicznych poprzez organizowanie spotkań okolicznościowych;
- zapewnienie dostaw żywności dla rodzin najuboższych;
- prowadzenie Ośrodka Wsparcia – Klubu Samopomocy dla osób z zespołem paranoidalnym – schizofrenią.

W 2014 roku Miasto za pośrednictwem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie podpisało łącznie 18 umów z podmiotami zewnętrznymi z zakresu realizowania zadań w obszarze pomocy społecznej na rzecz dziecka i rodziny. Umowy zostały zawarte z podmiotami prowadzącymi placówki wsparcia dziennego (17 umów) oraz

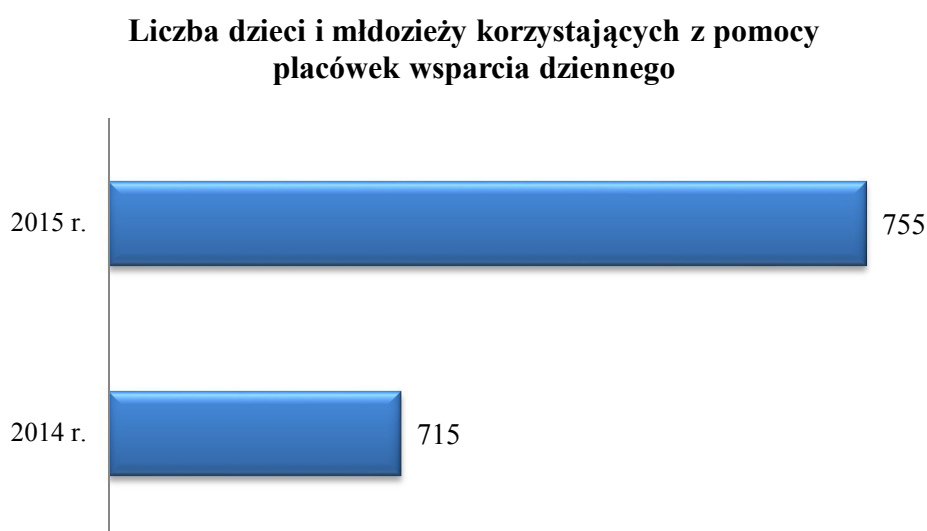
---

z Caritas Diecezji Rzeszowskiej, w sprawie realizacji Spotkania dzieci ze Świętym Mikołajem. W 2015 roku podpisano 16 umów na prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz pięć umów z Caritas Diecezji Rzeszowskiej, które obejmowały: Śniadanie Wielkanocne dla ubogich, Spotkanie integracyjne z okazji Dnia Matki i Dziecka, Spotkanie dla rodzin wielodzietnych, Spotkanie dzieci ze Św. Mikołajem oraz Wigilię dla ubogich.

Placówki wsparcia dziennego

Placówki wsparcia dziennego są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Wykres 9 Liczba dzieci i młodzieży korzystających z pomocy placówek wsparcia dziennego

Źródło: Opracowanie własne.

W placówkach tych realizowane są programy profilaktyczne i socjoterapeutyczne. Dzieci mają możliwość skorzystania z szerokiej oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych, pomocy w nauce, dożywiania, wyjazdów, wyjść do kina, oraz pomocy specjalistów (m.in. pedagogów, psychologów, logopedów).

W 2014 roku ze wsparcia placówek skorzystało 715, a w 2015 roku 755 dzieci i młodzieży z terenu Miasta Rzeszowa.

7. Odbiorcy Programu

Odbiorcami programu są:

- 1) Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- 2) Dzieci i młodzież, którym rodzina nie zapewnia należytej opieki;
- 3) Przedstawiciele instytucji oraz służb pracujących na rzecz dzieci i rodzin.

8. Cele i zadania Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 - 2018

L.P.	Kierunki działań	Wskaźniki
<p>Cel główny: Tworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny poprzez rozwijanie systemu profilaktyki, wsparcia dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej z terenu Gminy Miasta Rzeszowa.</p>		
<p>Cel szczegółowy 1.1: Zapewnienie rodzinom bezpieczeństwa socjalnego poprzez dostarczenie usług i świadczeń rodzinom żyjącym w trudnych warunkach materialnych.</p>		
1.	Zaspokajanie podstawowych potrzeb bytowych rodzin poprzez udzielenie pomocy materialnej i rzeczowej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba rodzin z dziećmi korzystających ze wsparcia finansowego MOPS w Rzeszowie. 2. Liczba dzieci i młodzieży objętych dożywaniem. 3. Liczba dzieci i młodzieży korzystających ze wsparcia w postaci zakupów szkolnych. 4. Liczba osób korzystających z jednorazowej pomocy z tytułu urodzenia dziecka. 5. Liczba rodzin biorących udział w akcji „Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimę”. 6. Liczba rodzin korzystających z programów obejmujących pomoc żywnościową. 7. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne wraz z dodatkami. 8. Liczba rodzin pobierających dodatki mieszkaniowe i zryczałtowany dodatek energetyczny. 9. Liczba rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego. 10. Liczba wydanych „Kart Dużej Rodziny”. 11. Liczba wydanych kart „Rodzina Wielodzietna 3+; Rodzina Zastępcza”.
2.	Zapewnienie dzieciom i młodzieży z rodzin dotkniętych trudną sytuacją finansową stypendiów i pomocy rzeczowej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba dzieci i młodzieży którym przyznano stypendium socjalne. 2. Liczba dzieci biorących udział w akcji „Energetyczny Tornister”. 3. Liczba dzieci biorących udział w akcji „Mikołaj”.
3.	Umożliwienie uczestnictwa dzieciom i młodzieży z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej, w zorganizowanych formach spędzania wolnego czasu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba dzieci i młodzieży korzystających z kolonii letnich. 2. Liczba placówek wsparcia dziennego. 3. Liczba dzieci i młodzieży korzystających z pomocy placówek wsparcia dziennego.

4.	Świadczenie pracy socjalnej kierowanej do rodziny, grupy, środowiska lokalnego.	1. Liczba rodzin objętych pracą socjalną.
5.	Świadczenie specjalistycznego wsparcia w formie usług i poradnictwa.	1. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w formie poradnictwa specjalistycznego. 2. Liczba rodzin korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych.
Efekty: Poprawa sytuacji materialnej rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej z terenu Gminy Miasta Rzeszowa.		
Cel szczegółowy 1.2: Wzmacnianie rodzin z dziećmi w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, mające na celu przywrócenie rodzicom zdolności do pełnienia ról rodzicielskich.		
1.	Diagnoza sytuacji rodziny, środowiska rodzinnego, przyczyn kryzysu w rodzinie oraz warunków i jakości życia rodziny.	1. Liczba opracowanych kart diagnozy środowiska. 2. Liczba opracowanych kart rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi.
2.	Prowadzenie pracy środowiskowej z wykorzystaniem zasobów rodziny i środowiska lokalnego we współpracy z przedstawicielami służb, instytucji, organizacji.	1. Liczba rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. 2. Liczba rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi objętych wsparciem pracownika socjalnego. 3. Liczba rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi korzystających ze wsparcia asystenta rodziny.
3.	Rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodzin będących w kryzysie.	1. Liczba asystentów świadczących usługi na rzecz rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. 2. Liczba rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi korzystających ze wsparcia asystenta rodziny. 3. Liczba rodzin uczestniczących w warsztatach kompetencji rodzicielskich „Rodzicem być”. 4. Liczba rodzin uczestniczących w warsztatach dla rodziców w Ośrodku Poradnictwa Specjalistycznego i Interwencji Kryzysowej.

		<p>5. Liczba rodzin uczestniczących w warsztatach Krakowskiego Instytutu Psychoterapii w Rzeszowie.</p> <p>6. Liczba rodzin objętych wsparciem pracownika socjalnego, które nie wyraziły zgody na pomoc asystenta rodziny.</p> <p>7. Liczba „Narad Grupy Rodzinnej”.</p>
4.	Zapewnienie specjalistycznego wsparcia (pedagogicznego, psychologicznego, prawnego) dla rodzin z dziećmi.	<p>1. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w formie poradnictwa specjalistycznego.</p> <p>2. Liczba dzieci i młodzieży korzystających ze specjalistycznego wsparcia świetlic socjoterapeutycznych.</p>
5.	Prowadzenie pracy z rodzicami biologicznymi w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.	<p>1. Liczba opracowanych planów pracy z rodzicem/ami biologicznym/i przez pracownika socjalnego.</p> <p>2. Liczba opracowanych planów pracy z rodzicem/ami biologicznym/i przez asystenta rodziny.</p>
6.	Budowanie oparcia społecznego rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez inicjowanie rodzin wspierających i wolontariuszy.	<p>1. Liczba wolontariuszy.</p> <p>2. Liczba rodzin z dziećmi korzystających ze wsparcia wolontariuszy.</p> <p>3. Liczba kampanii społecznych na rzecz inicjowania grup wsparcia.</p>
7.	Dostarczanie wiedzy i uczenie umiejętności społecznych umożliwiających prawidłowe pełnienie funkcji rodziny poprzez realizację programów/projektów profilaktyczno-edukacyjnych adresowanych do rodziców, dzieci i młodzieży.	<p>1. Liczba programów/projektów profilaktyczno-edukacyjnych adresowanych do rodziców, dzieci i młodzieży.</p> <p>2. Liczba rodziców biorących udział w programach/projektach.</p> <p>3. Liczba dzieci i młodzieży biorących udział w programach/projektach.</p>
8.	Promowanie działań na rzecz integracji rodzin oraz aktywnych form spędzania wolnego czasu.	<p>1. Liczba warsztatów/szkoleń/spotkań/imprez plenerowych związanymi z integracją rodzin i aktywnym spędzaniem wolnego czasu.</p> <p>2. Liczba rodzin korzystających z oferowanego wsparcia.</p>

9.	Podejmowanie działań profilaktycznych i interwencyjnych w sytuacji zgłoszenia zagrożenia dziecka kryzysem.	1. Liczba przeprowadzonych interwencji przez pracownika socjalnego.
10.	Monitorowanie sytuacji dziecka i rodziny po zakończeniu pracy z asystentem rodziny.	1. Liczba rodzin pozostających w monitoringu po zakończeniu pracy z asystentem rodziny.
Efekty: Poprawa funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu opiekuńczo-wychowawczej i przywrócenie im zdolności do prawidłowego wypełniania obowiązków rodzicielskich.		
Cel szczegółowy 1.3: Reintegracja społeczna rodzin oraz zapobieganie sytuacjom kryzysowym poprzez podejmowanie działań interdyscyplinarnych w obszarze wsparcia dziecka i rodziny.		
1.	Rozwijanie współpracy interdyscyplinarnej na rzecz rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego ds. kompleksowej pomocy rodzinie. 2. Liczba posiedzeń zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej. 3. Liczba posiedzeń zespołu ds. oceny sytuacji dziecka przebywającego w placówce opiekuńczo-wychowawczej. 4. Liczba spotkań w ramach „Narad Grupy Rodzinnej”. 5. Liczba spotkań z pedagogami/kuratorami.
2.	Praca z rodzicem biologicznym na rzecz dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba rodzin biologicznych pozostających we współpracy z pracownikiem socjalnym. 2. Liczba rodzin biologicznych pozostających we współpracy z asystentem rodziny. 3. Liczba rodzin biologicznych, których dzieci umieszczone są w pieczy zastępczej. 4. Liczba planów pracy podpisanych z rodzicami biologicznymi dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. 5. Liczba kart rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. 6. Liczba podpisanych kontraktów socjalnych z rodzicem biologicznym. 7. Liczba dzieci, które powróciły z rodziny zastępczej do rodziny biologicznej.

		8. Liczba dzieci, które powróciły z placówki opiekuńczo-wychowawczej do rodziny biologicznej. 9. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. 10. Liczba posiedzeń zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej. 11. Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. 12. Liczba posiedzeń zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej.
3.	Praca na rzecz rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny.	1. Liczba posiedzeń zespołu w celu zasadności przyznania rodzinie asystenta rodziny. 2. Liczba postanowień sądu o konieczności przyznania rodzinie asystenta rodziny. 3. Liczba posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego ds. kompleksowej pomocy rodzinie. 4. Liczba opracowanych planów pomocy rodzinie. 5. Liczba okresowych ocen sytuacji rodziny. 6. Liczba rodzin pozostających w monitoringu po zakończeniu pracy.
Efekty: Kompleksowe wsparcie rodziny pozostającej w sytuacji kryzysowej poprzez realizację działań interdyscyplinarnych.		
Cel szczegółowy 1.4: Budowanie sieci wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez realizację wspólnych działań z lokalnym otoczeniem społecznym i obywatelskim, instytucjami publicznymi i partnerami lokalnymi.		
1.	Podjęcie współpracy z instytucjami, organizacjami i partnerami lokalnymi zajmującymi się udzielaniem wsparcia i pomocy rodzinie.	1. Liczba podpisanych z podmiotami zewnętrznymi umów/partnerstw, itd. z zakresu realizowania zadań w obszarze pomocy społecznej na rzecz dziecka i rodziny.
2.	Wymiana doświadczeń między instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny.	1. Liczba spotkań/posiedzeń/konferencji/sympozjów na rzecz rodziny.
3.	Organizowanie i podejmowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych przez placówki	1. Liczba profilaktycznych i edukacyjnych szkoleń/wykładów/prelekcji z zakresu terapii uzależnień, przemocy, itp. skierowanych do rodziców.

	oświatowe, organizacje i partnerów lokalnych na rzecz rodzin z dziećmi.	2. Liczba profilaktycznych i edukacyjnych szkoleń/wykładów/prelekcji z zakresu terapii uzależnień, przemocy, itp. skierowanych do dzieci i młodzieży.
4.	Realizacja programów/projektów na rzecz rodzin z dziećmi.	1. Liczba programów/projektów realizowanych we współpracy z instytucjami, organizacjami i podmiotami lokalnymi. 2. Liczba rodzin z dziećmi objętych realizowanymi programami.
Efekty: Utworzenie sieci wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.		
Cel szczegółowy 1.5: Podnoszenie kwalifikacji pracowników instytucji i organizacji wspierających rodzinę i dzieci.		
1.	Umożliwienie podnoszenia kwalifikacji i kompetencji pracownikom działającym na rzecz pomocy dziecku i rodzinie.	1. Liczba szkoleń/warsztatów/sympozjów/superwizji. 2. Liczba pracowników biorących udział w szkoleniach/warsztatach/sympozjach/superwizjach.
2.	Wymiana dobrych praktyk wśród pracowników działających na rzecz pomocy dziecku i rodzinie.	1. Liczba konferencji/sympozjów/spotkań/wykładów/imprez plenerowych.
Efekty: Zwiększenie kwalifikacji i kompetencji pracowników instytucji i organizacji wspierających rodzinę i dzieci. Podniesienie jakości usług świadczonych przez podmioty działające na rzecz dziecka i rodziny z terenu Miasta Rzeszowa.		
Cel szczegółowy 1.6: Podnoszenie świadomości społecznej i wiedzy mieszkańców Gminy Miasta Rzeszowa z zakresu systemu wspierania rodziny i roli rodziny jako naturalnego środowiska wychowawczego.		
1.	Upowszechnianie informacji o instytucjach, organizacjach świadczących pomoc na rzecz dziecka i rodziny.	1. Liczba działań informacyjno-edukacyjnych. 2. Liczba kampanii społecznych. 3. Liczba konferencji/sympozjów/spotkań/wykładów/imprez plenerowych.
2.	Opracowanie i propagowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych skierowanych do rodzin z dziećmi.	1. Liczba opracowanych materiałów edukacyjnych (ulotki, broszury, publikacje).
Efekty: Podniesienie świadomości oraz zwiększenie wiedzy mieszkańców miasta na temat oferowanych form wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.		

Promowanie pozytywnego obrazu rodziny w środowisku lokalnym.	
Realizatorzy Programu: -Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie -Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa -Wydział Edukacji Urzędu Miasta Rzeszowa -Placówki Oświatowe Miasta Rzeszowa -Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych -SP ZOZ Centrum Leczenia Uzależnień	-II Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej w sprawach rodzinnych i nieletnich -Placówki Opiekuńczo – Wychowawcze -Komenda Miejska Policji -Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna -Krakowski Instytut Psychoterapii w Rzeszowie -Organizacje pozarządowe
Źródła finansowania Programu: -Budżet Miasta Rzeszowa. -Administracja rządowa. -Środki Unii Europejskiej. -Środki pozyskiwane przez partnerów z innych źródeł.	

---

13. Monitoring i ewaluacja realizacji Programu

Zakłada się, że Program będzie podlegał systematycznemu monitoringowi. W ramach prowadzonego monitoringu Programu weryfikowana będzie zgodność realizowanych działań programu z założeniami zawartymi w Programie. Głównym realizatorem monitoringu będzie Koordynator Programu – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie. Materiał uzyskany w wyniku monitoringu będzie poddany analizie, posłuży do wyciągnięcia wniosków i dokonania ewaluacji Programu.

Narzędziem służącym do monitoringu i ewaluacji Programu będzie ankieta ewaluacyjna zawierająca pytania odnośnie stopnia realizacji zadań oraz wskaźników, skierowana do podmiotów realizujących Program. Ponadto zadaniem Koordynatora będzie monitorowanie, m.in. aktów prawnych i zgodności Programu z ich treścią oraz potrzeb rozpoznawanych i ustalanych przez podmioty działające na rzecz rodziny.

W ramach opracowanego „Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016 – 2018” przyjęto definicję ewaluacji Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego, gdzie „ewaluacja to systematyczna i obiektywna ocena programu lub polityki, ich założeń, procesu realizacji i rezultatów pod względem stosowności, skuteczności, trwałości, efektywności, a także użyteczności podjętych w ramach ich działań. Powinna dostarczać rzetelnych i przydatnych informacji o obiekcie badania wspierając w ten sposób proces decyzyjny oraz (...) współdziałanie wszystkich partnerów zaangażowanych w realizację programu”.

Ewaluacja programu opierać się będzie na następujących kryteriach ewaluacyjnych:

- Kryterium trafności – pozwoli ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym programem i realnym potrzebom odbiorców;
- Kryterium skuteczności – pozwoli ocenić, w jakim stopniu zostały osiągnięte cele programu zdefiniowane na etapie planowania;
- Kryterium trwałości efektów – pozwoli ocenić, czy rezultaty osiągnięte w ramach programu mogą trwać po jego zakończeniu, a także czy możliwe jest długotrwałe utrzymanie się wpływu programu na prawidłowe funkcjonowanie rodzin z terenu Miasta Rzeszowa.

Produktem ewaluacji i monitoringu będzie sprawozdanie sporządzane do 31 marca każdego następującego po sobie roku przez Koordynatora Programu we współpracy z partnerami Programu, opracowane na podstawie ankiety ewaluacyjnej. W sprawozdaniu poza analizą założonych do osiągnięcia celów, stopniem realizacji wskaźników, znajdzie się analiza mocnych i słabych stron wraz z rekomendacjami dotyczącymi podejmowania zadań i kierunków działań na rzecz rodziny w przyszłości.

Spis tabel

Tabela 1 Liczba mieszkańców Miasta Rzeszowa objęta pomocą MOPS w Rzeszowie	12
Tabela 2 Liczba rodzin pobierających świadczenia z uwagi na okoliczności przyznania pomocy	13
Tabela 3 Liczba rodzin korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych	17
Tabela 4 Liczba rodzin objętych wsparciem w formie Karty Dużej Rodziny	22
Tabela 5 Liczba rodzin objętych Programem: „Rodzina wielodzietna 3+; Rodzina zastępcza”	23
Tabela 6 Rozwiązania w pracy na rzecz dziecka i rodziny podejmowane przez asystentów rodziny ..	32

Spis wykresów

Wykres 1 Charakterystyka osób bezrobotnych z terenu Gminy Miasta Rzeszowa ze względu na wiek	10
Wykres 2 Liczba dzieci i młodzieży korzystających z dożywiania	15
Wykres 3 Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne wraz z dodatkami	18
Wykres 4 Liczba rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	19
Wykres 5 Liczba rodzin, którym przyznano dodatek mieszkaniowy i dodatek energetyczny	20
Wykres 6 Typy rodzin, z którymi współpracują asystenci rodziny	31
Wykres 7 Liczba rodzin korzystających ze wsparcia w formie poradnictwa specjalistycznego	36
Wykres 8 Liczba rodzin korzystających z pomocy w formie interwencji kryzysowej	37
Wykres 9 Liczba dzieci i młodzieży korzystających z pomocy placówek wsparcia dziennego.....	40